Verslag van Resultaten

Bureauonderzoek
2020A525

Diksmuide
Generaal Baron Jacquesstraat

Sander Van De Velde

Ghent Archaeological Team bv
Dorpsstraat 73
8450 Bredene

Colofon

Project:
202A525 Generaal Baron Jaquesstraat 50

Uitvoerder:
GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bv [GATE]
Sander Van De Velde

© 2020 - GHENT ARCHAOLOGICAL TEAM bv
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

Inhoudstafel

Colofon i

Inleiding iii

VERSLAG VAN RESULTATEN 1

1. Bureauonderzoek 1

1.1 ..... Beschrijvend gedeelte 1

1.1.1 ..... Administratieve gegevens 1

1.1.2 ..... Archeologische voorkennis 3

1.1.3 ..... De onderzoeksopdracht 5

1.1.4 ..... Werkwijze en strategie van het vooronderzoek Fase 1 8

1.2 ..... Assessment 9

1.2.1 ..... Landschappelijke situatie 9

1.2.2 ..... Historisch-cartografische situering 13

1.2.3 .... Archeologische aanvulling 25

1.2.4 ..... Verwachting na bureaustudie 29

Bibliografie iv

Bijlage vi

Inleiding

Teneinde een privéwoning te renoveren, plant de initiatiefnemer een gedeeltelijke herinrichting van een pand langs de Generaal Baron Jacquesstraat in de stad Diksmuide, prov. West-Vlaanderen. De als plangebied gemarkeerde oppervlakte overschrijdt drempelwaarden opgenomen in het Onroerenderfgoeddecreet betreffende [historische] stadscontexten [opp. > 719,5 m^2]. Het projectgebied bevindt zich in een vastgestelde, erkende archeologische zone, niet in een landschappelijke zone waar geen archeologie meer te verwachten valt. Hierdoor moet een archeologienota worden opgesteld. GATE werd aangesteld om deze archeologienota door middel van een bureaustudie op te maken met advies naar eventueel uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding of vrijgave.

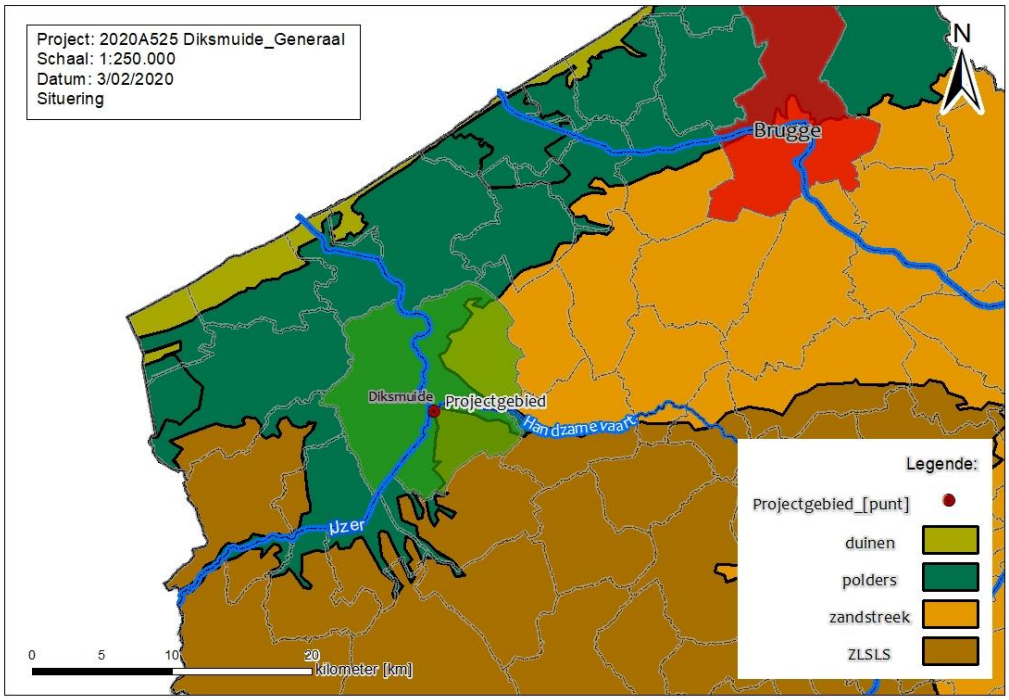
VERSLAG VAN RESULTATEN

1. Bureauonderzoek

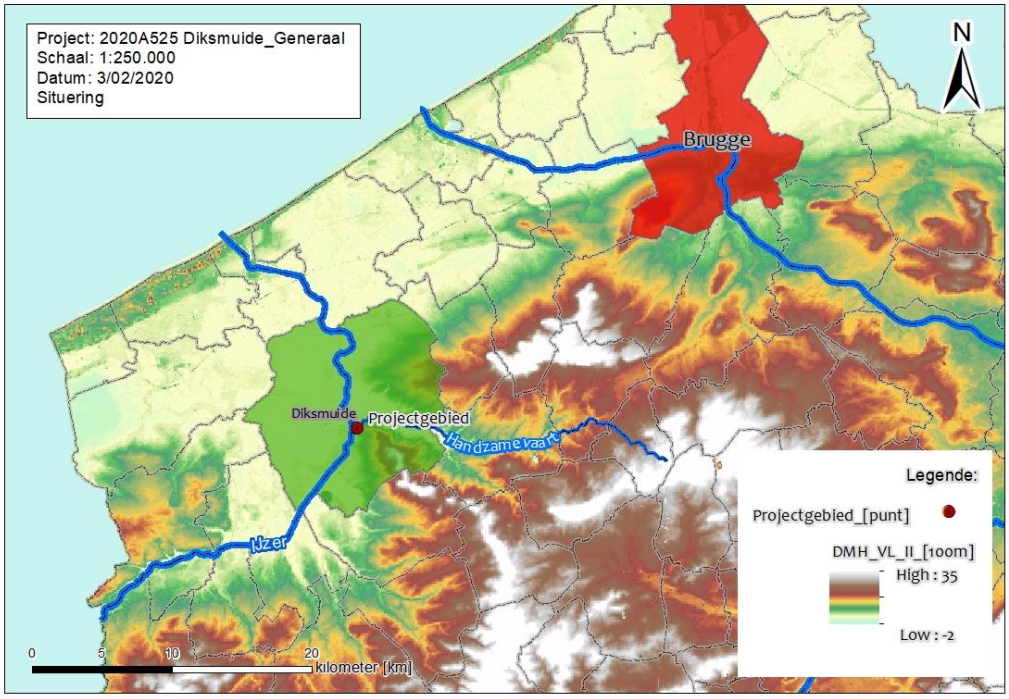
1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode vooronderzoek	2020A525	
Wettelijk depot	Nvt.	
Erkend archeoloog	GATE [OE/ERK/Archeoloog/2015/00074]	
Bounding box	X	y
	44248.614	192537.825
	44270.122	192489.209
Begin- en einddatum bureauonderzoek	3 februari – 7 februari 2020	
Zoektermen Inventaris Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek	
Geografische situering [Fig. 1-2; 4]	We bevinden ons in het stadcentrum van Diksmuide, prov. West-Vlaanderen. Het plangebied beslaat een tweedelig kadastraal perceel gelegen aan de Generaal Baron Jacquesstraat [nr. 50]. [kadastraal: Diksmuide Afd. 1; Sectie B; 31R-S] Het stadscentrum situeert zich op een landschappelijke hoogte aan de oostrand van kustpoldergebied gevormd in een Tertiair estuarium, nu het stroomgebied van de IJzer. De uitloper van de heuvel waarop Diksmuide rust hoort als cuesta toe aan het interfluvium tussen Leie en kust.	
Overzicht bodemingrepen [Fig. 8-9]	Het projectgebied is kadastraal **719.5 m²** groot en beslaat daarmee één tweeledig perceel tot op heden bebouwd met woonhuis, garage en tuin. De huisaanhorigheid [incl. garagedeel] wordt vervangen door een nieuw ontwerp. Werken voegen verder een ingegraven zwembad toe aan de tuin. Nieuwe bodemingrepen zijn beperkt tot een ondiepe funderingssokkel waarin en -onder ruimte is voorzien voor de aansluiting van vernieuwde nutsleidingen [§1.1.3.3]. Aanwezige kelder[s] en fundering/stabilisatie blijft behouden en hierbij wordt geen vooralsnog ongeroerde bodem verstoord. De uitgraving van het zwembad en regenwaterput daarentegen gebeurd in [bouwhistorisch] maagdelijke grond.	

Figuur 1: Situering projectgebied t.o.v. op basis van lithologie en pedologie gedefineerde archeologische regio's

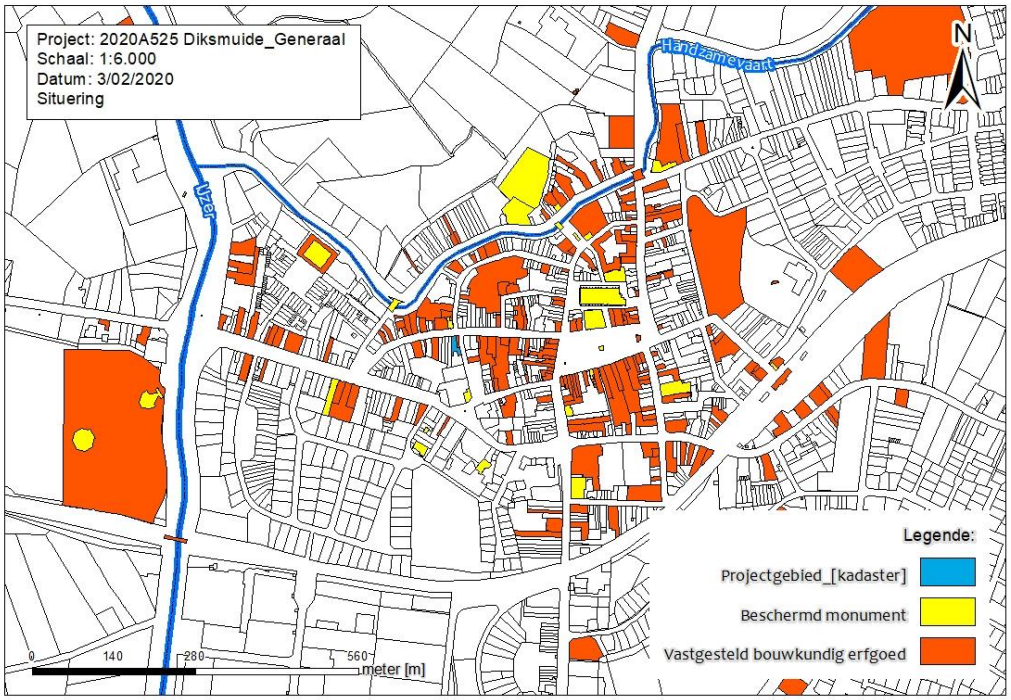

Figuur 2: Situering projectgebied t.o.v. het grootschalige [100 m] Digitale Terrein-Model van Vlaanderen [II] met aanduiding hoofdwaterlopen en administratieve grenzen

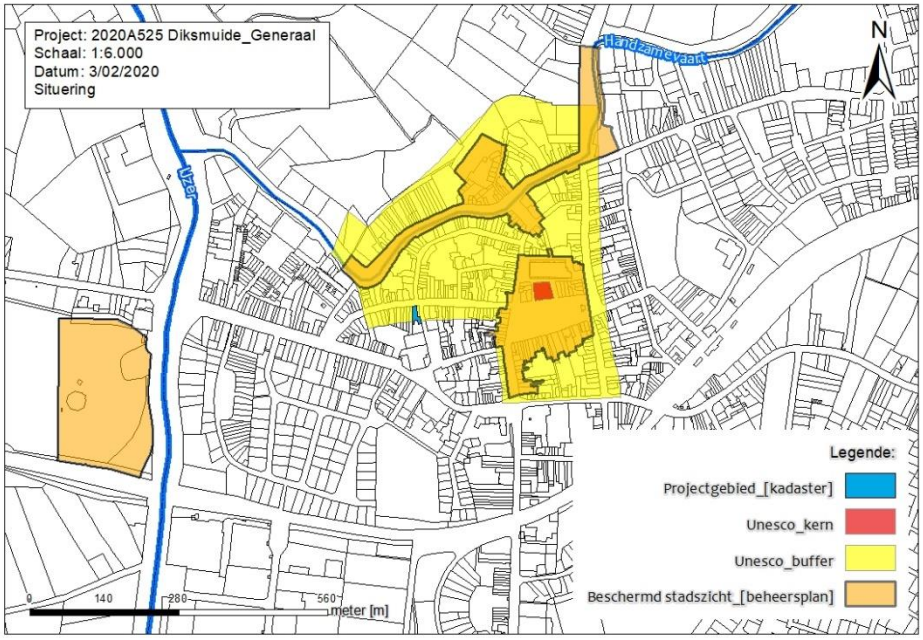

Figuur 4: Kadastrale situering projectgebied met orthografische weergave huidige bebouwingsstaat [© geopunt; GRB]

1.1.2 Archeologische voorkennis

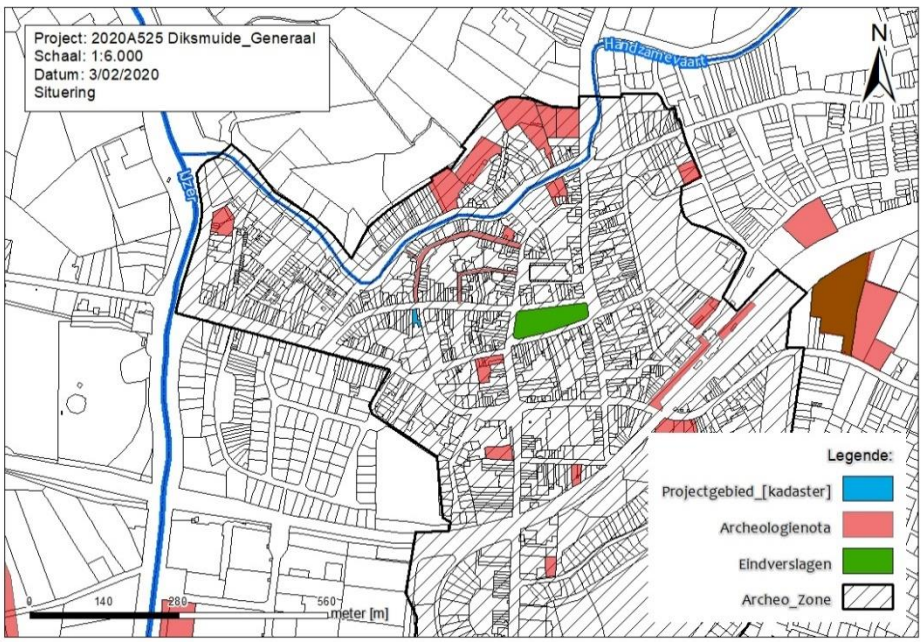

Figuur 3: Inplanting projectkavel binnen het historisch centrum van Diksmuide met aanduiding gebieden zonder archeologie, vastgestelde archeologische zone [© OE; geopunt]

Binnen het in §1.1.1 afgebakende plangebied vond in het verleden nog geen archeologische ingreep plaats. Wel situeren we het plangebied binnen een Vastgestelde Archeologische Zone [VAZ], *i.e.* Het historisch stadscentrum van Diksmuide [OE-id. 11.885] evenals binnen een door Unesco vastgestelde bufferzone rond de historische stadsnucleus [Fig. 3, 5]. Binnen laatstgenoemde zijn twee zones gemarkeerd als behorend tot een beheersplan opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed

Figuur 6: Inplanting projectkavel binnen het historisch centrum van Diksmuide met aanduiding Unesco erkende historishe zone en beheersplan Onroerend Erfgoed [© OE; geopunt]

[OE-id. 11.944; 11.954]. Het betreft respectievelijk de omgeving van de Handzamevaart en de Grote Markt. Tal van archeologienota's gingen het huidig onderzoek voor binnen de stadskern [Fig. 6].

Figuur 5: Overzicht archeologienota's en archeologische eindverslagen binnen en om de de historische kern van Diksmuide [© geopunt]

De vastgestelde archeologische zone heeft effectief alleen betrekking op voorwaarden gesteld aan de noodzaak tot archeologisch vooronderzoek in het kader van een omgevingsaanvraag. Binnen een zone is de conditionele minimumgrens van ingreep- en perceeloppervlakte vastgelegd op respectievelijk 100 m² en 300 m².

Het beheersplan van de stad Diksmuide is op zijn beurt een facilitatiemiddel voor het beheer van al het tot op heden vastgesteld en/of beschermd erfgoed binnen haar begrenzing door de bundeling van mogelijke werkzaamheden met een eenmalige of veelvuldige vrijstelling van toelating. Het hier onderzochte perceel overlapt met een gevel vastgesteld als erkend bouwkundig erfgoed [Fig. 3]. Het pand is tevens opgenomen in de beeldbank van Onroerend Erfgoed [Fig. 7].

Figuur 7: Foto opgenomen in beeldbank OE van huisnr. 50 in Generaal Baron Jacquesstraat [© OE]

1.1.3 De onderzoeksopdracht

1.1.3.1 *Vraagstelling met betrekking tot het onderzochte gebied*

"Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen en wetenschappelijk onderzoek." - CGP 4.0; p. 28

Op basis van verscheidene parameters, zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, topografie, geomorfologie, bodemgebruik, vegetatie, en ingreephistoriek, wordt een waardering van het archeologisch potentieel binnen het afgebakende projectgebied opgesteld. Hiertoe wordt een stapsgewijze onderzoeksprocedure doorlopen, waarbij de vraagstelling steeds teruggekoppeld wordt naar volgende kernpunten:

- Heeft het projectgebied archeologisch potentieel?
- Wat zijn de geplande ingrepen in functie van de werkzaamheden? Zullen de werken eventuele vindplaatsen bedreigen?

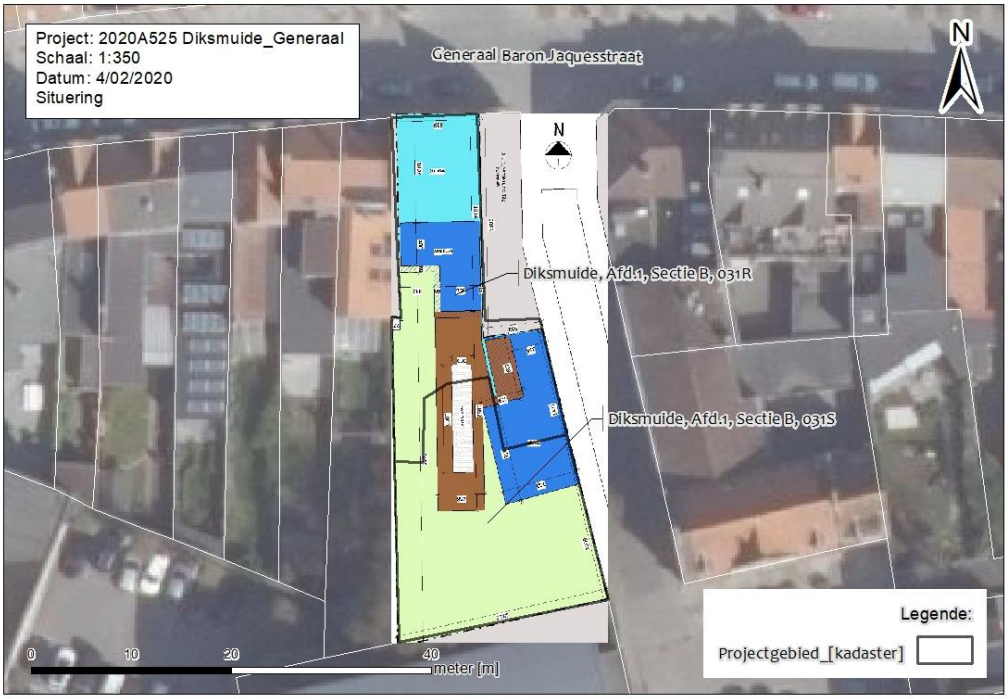
  Is de relatieve trefkans van [pre]historische indices onmiskenbaar binnen de in §1.1.1 afgebakende projectzone? Is de detectie en registratie van een archeologische site überhaupt mogelijk gegeven de aard van reeds aanwezige en geplande verstoringen van de bodem; i.e. is de staat van het bodemarchief ongeroerd/recent onverstoord aanwezig onder de nu nog aanwezige betonverharding/fundering onder de aanbouw en garage?
- Welke aspecten verdienen aandacht bij een eventueel [vervolg]onderzoek?

Hierbij maken we de noodzakelijke kanttekening dat aangedragen archeologische, en tot op zekere hoogte historische, contexten *strictu sensu* context scheppend zijn. Nooit kan uitgegaan worden van een directe causale relatie tussen naburige archeologische vindplaatsen en de kans op het treffen van archeologica binnen het projectgebied. De nadruk van advies ligt telkens op de assessment van de bewaringstoestand van mogelijke archeologische indices.

1.1.3.2 *Randvoorwaarden*

Nvt.

1.1.3.3 *Beschrijving van de door de initiatiefnemer geplande werken en bodem-ingrepen*

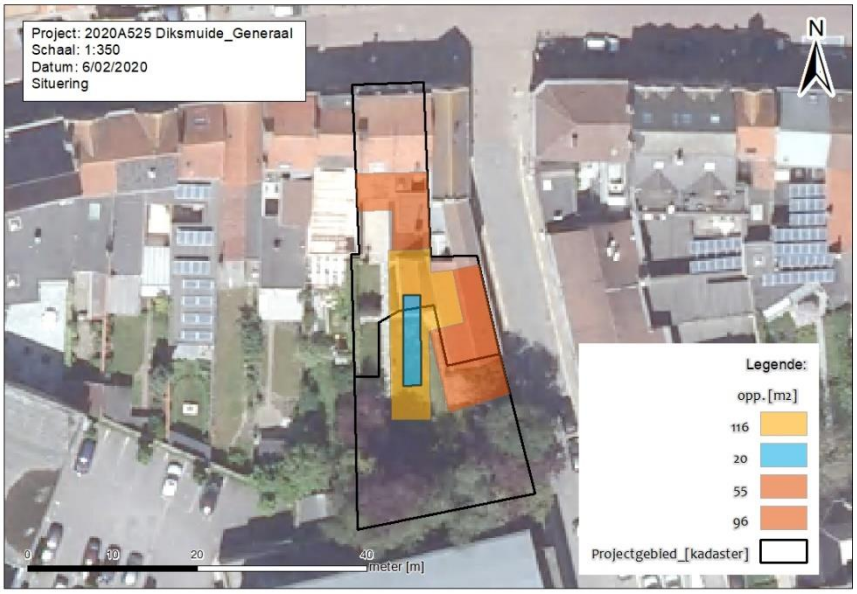

Figuur 8: Aanduiding ingreepzone op basis gegeorefereerd, aangeleverd ontwerpplan [© geopunt; initiatiefnemer]

Het projectgebied is kadastraal groot **719.5 m²** [Fig. 8]. Hiervan is het noordelijke deel [straatkant] reeds bebouwd [ca. 250 m²]. Het betreft een herenhuis langs de Generaal Baron Jacquesstraat [N] met een achterbouw en garage die uitgeeft op het Schoolplein [W][Fig. 9]. Het herenhuis is al voorzien van een kelder. Deze blijft behouden.

*Figuur 9: Fotoreportage huidige toestand huisnummer 50 (**boven**);*
vereenvoudigd overzicht ingreepoppervlakten t.o.v. GRB en orthofoto

De ontworpen toestand voegt aan de totale bebouwde oppervlakte slechts **60 m²** toe; *i.e.* een rechthoekige zwembaduitgraving van een 10 m lang en 2 m breed [20 m²], alsook een kleine uitbreiding van de garage langs het Schoolplein van 15 m bij 2,7 m [40 m²]. Het zwembad wordt egaal op **2 m** onder het loopvlak in de tuin uitgegraven. De vloer-lay-out van de huidige aanbouwen blijft verder integraal behouden. Bijkomende terrasverharding rond het zwembad komt **0.3 m boven** het huidige maaiveld te liggen [**116 m²**] en grijpt nergens dieper in dan 0.1 m.

De diepte waarmee de funderingsplaat van de huidige aanbouwen, zichtbaar op figuur 9, het onderliggende bodemarchief verstoort, is niet bekend. Het is bijgevolg niet met zekerheid te stellen of nieuwe verstoring van de bodem wordt aangericht. De nieuwe toestand voorziet over de volledige oppervlakte van de aanbouwen [**151 m²**] een ingreepdiepte van -0.5 m t.a.v. het maaiveld/tuinniveau [-0.3 m t.a.v. straat]. Tegenover het straatniveau is die diepte slechts 0.2 m. Gegeven oppervlakte wordt voorzien van een betonnen sokkel langs haar contouren. Deze meet in dwarsdoorsnede overal 1 m [diep] bij 0.6 m [breed]. Ingepland ten opzichte van het straatniveau grijpt deze 0.7 m diep in.

Tot slot wordt in de tuin één nieuwe regenwaterput ingegraven [7500 l]. Dergelijke putten hebben een standaard cilinderformaat [2.7 m Ø, 1,75 m hoog].

Ingreep	Opp. [m²]	Opp. Nieuw [m²]	Diepte t.a.v. straat [m]
Aanbouw [woning]	55	-	0.3 [funderingsplaat] 0.7 [contoursokkel]
Aanbouw [garage]	95	40	0.3 [funderingsplaat] 0.7 [contoursokkel]
Terras	116	116	-
Zwembad	20	20	2.0
Regenwaterput	9	9	2.0

Tabel 1: Veralgemeend overzicht archeologisch significante bodemingrepen

Detailplannen van de geplande ingrepen en hun respectievelijke dimensies zijn terug te vinden in de bijlage achteraan deze tekst.

1.1.4 Werkwijze en strategie van het vooronderzoek Fase 1

GATE werd aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureauonderzoek op te maken. Dit bureauonderzoek werd uitgevoerd onder leiding van een erkend archeoloog van GATE. De aard van de werken werd tijdens het bureauonderzoek afgewogen tegen de voorhanden zijnde gegevens relevant voor het projectgebied op landschappelijk, historisch-cartografisch en archeologisch vlak.

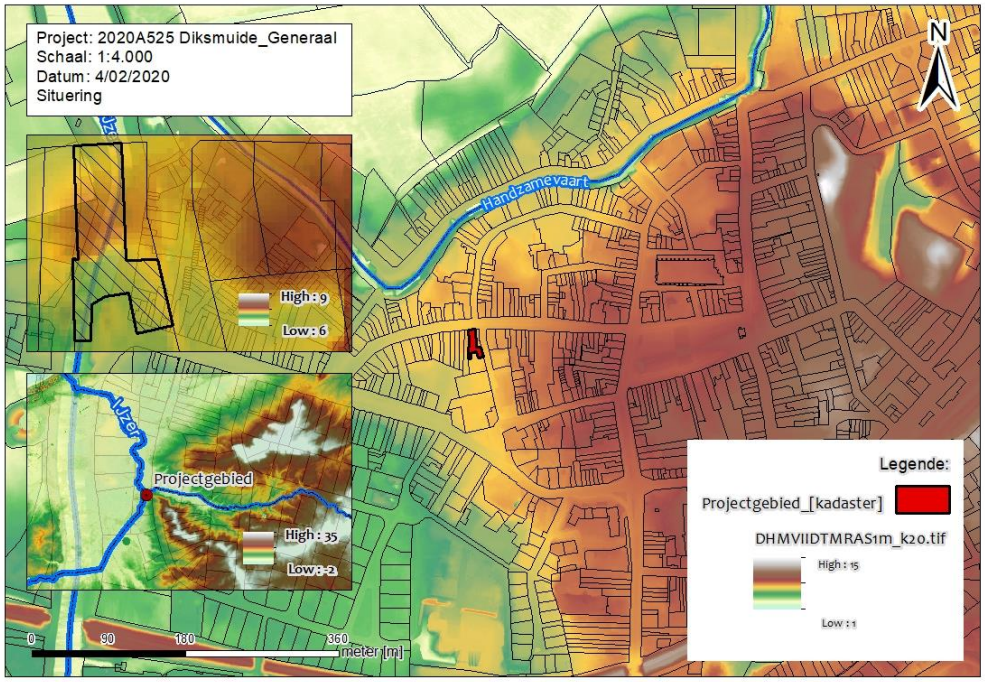
De archeologienota werd digitaal opgemaakt middels *Office*- en *Adobe*-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een [arc]GIS-omgeving. In die GIS werden de ontwerpplannen ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op www.geopunt.be, www.dov.vlaanderen.be, www.geo.onroerenderfgoed.be, www.cartesius.be en de website van de centraal archeologische inventaris [CAI][1]. De geraadpleegde literatuur, de digitale bronnen en het kaartmateriaal zijn te vinden in de bijlage.

[1] De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen en andere sites met erfgoedwaarde; onder dezelfde noemer verzamelen we alle opgestelde archeologienota's vanaf 2015.

1.2 Assessment

1.2.1 Landschappelijke situatie

We bevinden ons in het stadscentrum van Diksmuide, prov. West-Vlaanderen [Fig. 1]. De compacte stadskern is ingepland op een landschappelijk licht verheven positie in de oksel gevormd door de samenvloeiing van de IJzer en Handzamevaart. Naar het westen strekt zich een door grachten dooraderd polderland uit [Fig. 10]. In oostelijke en zuidelijke richting loopt het landschap snel op naar het plateau van Wijnendale en de cuestarug Diksmuide-Ieper.

Figuur 10: Digitaal Terrein Model [DTM] op bais van het Digitaal Hoogte Model [DHM] Vlaanderen II op drie schalen [© AGIV]

Aan de basis van het huidige polderlandschap [3-5 m TAW] ligt een Tertiair estuarium, begrensd door twee naar het noordnoordwesten uitlopende heuvelruggen. Beide rijzen als schiereilanden op de boven het polderlandschap [vandaag tot 47 m TAW; Fig. 11]. Zij zijn op hun beurt vervat in de hoogte die het interfluvium tussen kustvlakte en Leie karakteriseert.

De rug, waar Diksmuide aan de noordnoordwestelijke uitloper van ligt, is gevormd als **Tertiaire cuesta**: Haar geomorfologische positie, of landschappelijk voorkomen, wijten we aan differentiële erosiecoëfficiënten van kleiige en zandige facies waaruit de Tertiaire ondergrond is opgebouwd. Gegeven ondergrond is naar het zuidwesten afhellend, i.e. subhorizontaal, afgezet in mariene omstandigheden tijdens het Onder- en Midden Eoceen. In daaropvolgende droge fasen erodeerden minder harde lagen [zand] sterker dan harde [klei], met heuvelgenese tot gevolg. De vorm van het resulterende heuvellichaam typeert een cuesta: een, in dit geval, naar het oosten glooiend afhellende flank [cuestarug] en een steile westelijke flank [cuestafront].

Nabij de kam van cuesta's ontspringen verschillende beken die veelal over de cuestarug afstromen. Hierbij schuren ze parallelle, ondiepe beekvalleien uit in de dunne Quartaire deklaag. Meest frappant voorbeeld hier is de Handzamevaart, wiens riviervallei het plateau van Wijnandale afscheidt van de rest van Tertiaire hoogte. In de formatie van de riviervallei speelden getijdegeulen eveneens een rol [*infra*].

In de estuariene omstandigheden van het Vroeg-Eoceen sedimenteerde lokaal tot 50 m dikke, zeer fijne silt- en kleilagen. Korte perioden ruiger water zorgen voor de afzetting

van dunne zandbanken hierin. Het resulterend substraat is ons bekend als de Formatie van Tielt [**Ft**]; lokaal het Lid van Kortemark [**Ko**]. Vandaag treffen we de top van Tertiaire afzettingen ter hoogte van het plangebied rond het nulpunt van de tweede algemene waterpassing [uitgedrukt in m TAW; Fig. 11]. Vanwege de erosieve kracht van de IJzerrivier ligt de top van het substraat 1 kilometer oostwaarts al op -15 m TAW.

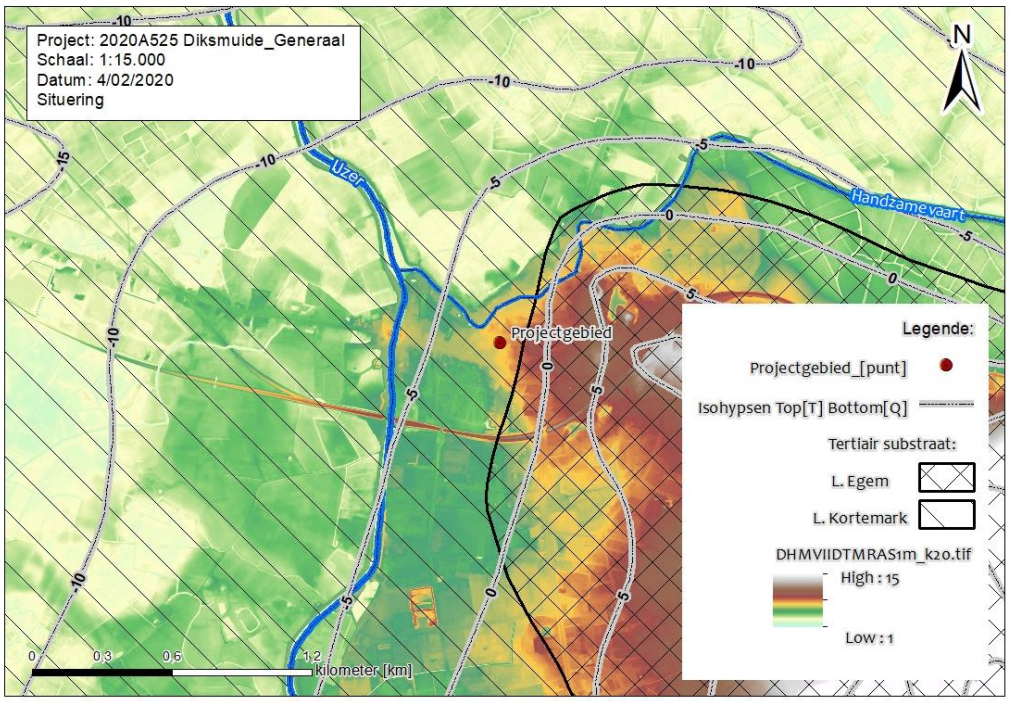
In de Regio rondom Diksmuide is de jongere bovenlaag van de ondergrond, *i.e.* Quartairsediment, samengesteld uit één, twee of drie duidelijk te onderscheiden fasen: Getijdenafzettingen uit het beneden, of vroeg Pleistoceen [C], eolisch continentale afzettingen uit het de laatste fase van het Weichsel [B], en tot slot getijdenafzettingen uit het Holoceen [A].

[C] Variabel fijn zand- en siltfacies; gevormd als deel van de kustvlakte met textuur afhankelijk van wisselwerking tussen zeegeulen en anastomoserende voorlopers van de IJzer- en Handzamerivier.

[B] Geheel of ten dele geërodeerde zandige leem en zandleem; soms met alternatie van siltlagen.

[A] Klei- en of zandafzetting voor de gehele sequentie met onderaan basisveen; gevormd als deel van de kustvlakte en textuur afhankelijk van transgressies.

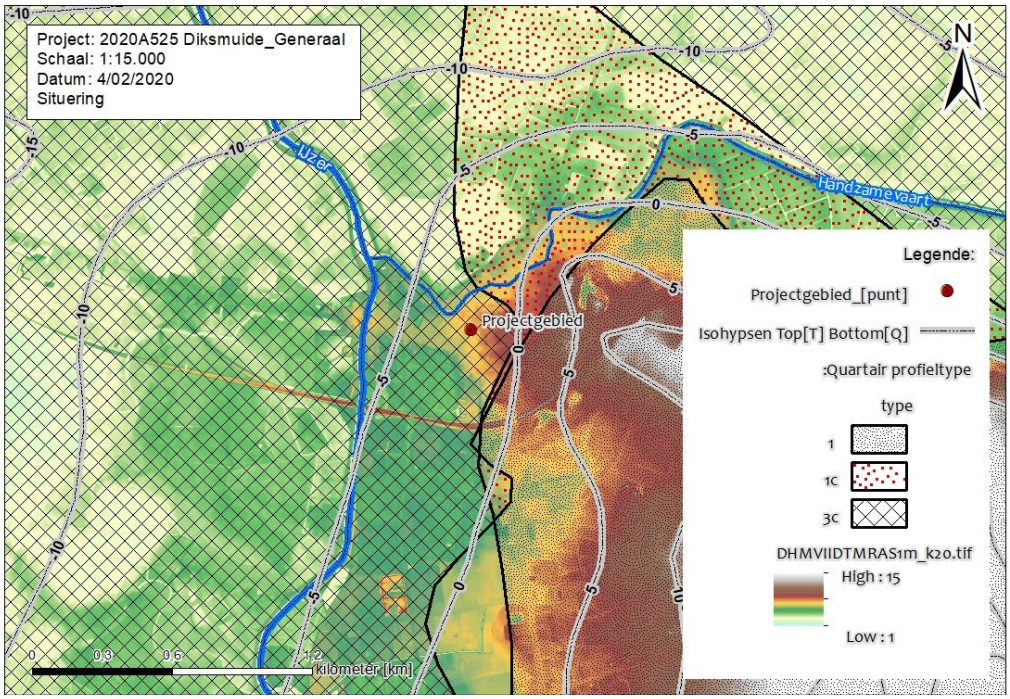
De aanwezigheid van één, twee of alle drie de fasen bepaalt de dagzomende sedimenttextuur en -aard [profieltypen 1 en 3 op Fig. 12]. Quartaire afzettingen rondom Diksmuide zijn substantieel, met ten westen gemiddeld 10 m tussen de bewaarde top van Tertiair substraat en het huidige maaiveld. Verder naar het oosten op de heuvelflank slinkt de dikte van Quartair sedimenten snel. Ter hoogte van de Grote Markt bedraagt die nog minder dan 1.2 m onder het loopvlak.

Figuur 11: Projectie Tertiair-lithologie op actuele [2014] Digitale Terrein Model [DTM] met aanduiding van de Isohypsen die de top van Tertiaire sedimenten, of de basis van Quartaire sedimenten aangeeft in m TAW

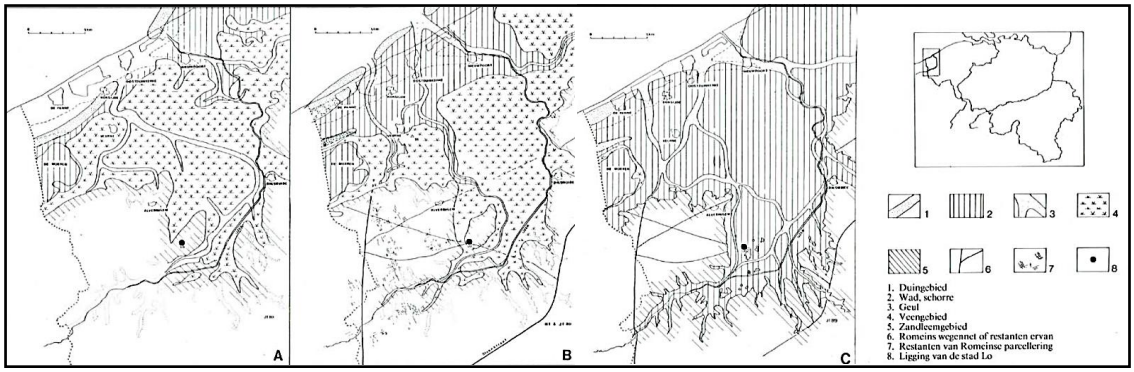
Aan de oostkant van de Grote Markt bestaat het sediment uitsluitend uit eolisch sediment uit de laatste fase van het Weichsel [B]. Naar het noorden en zuiden is dit sediment toegedekt met in dikte toenemende, fluviatiele, Holocene afzettingen [A]. Ter hoogte

van het plangebied wordt deze sequentie nog aangevuld met aan de basis fluviatiele afzettingen uit het beneden Weichsel [C]. Op kaart gestelde Quartair afzettingen zijn hier 9,5 m dik.

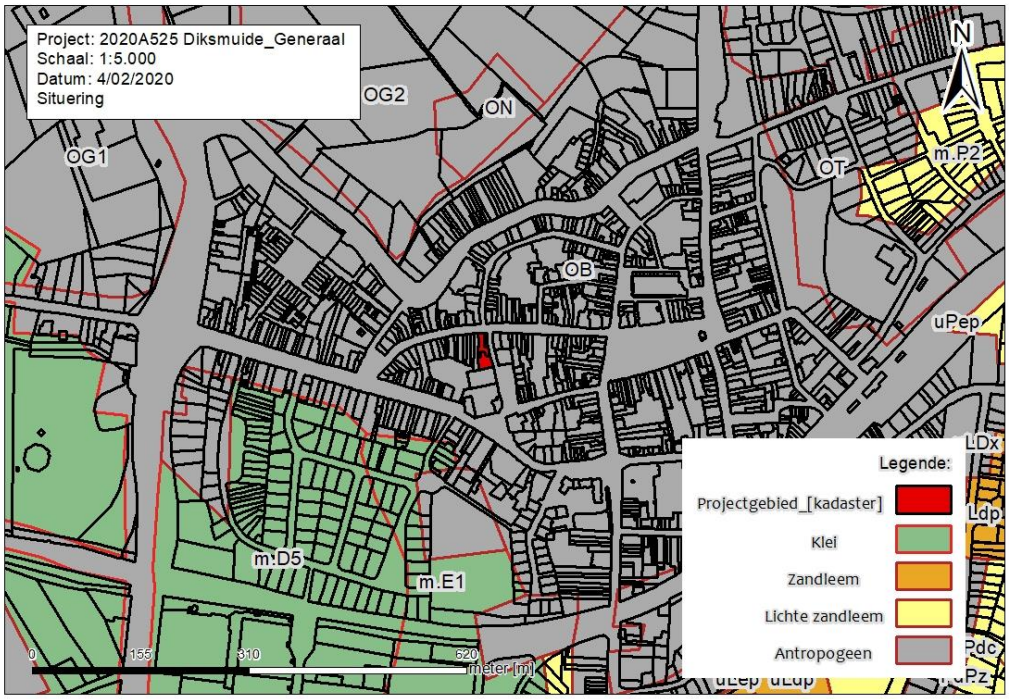

Figuur 12: Projectie Quartaire profieltypen op het actuele [2014] Digitale Terrein Model [DTM] met aanduiding van de Isohypsen die de top van Tertiaire sedimenten, of de basisch van Quartaire sedimenten aangeeft in m TAW ***(onder)*** *[© geopunt]*

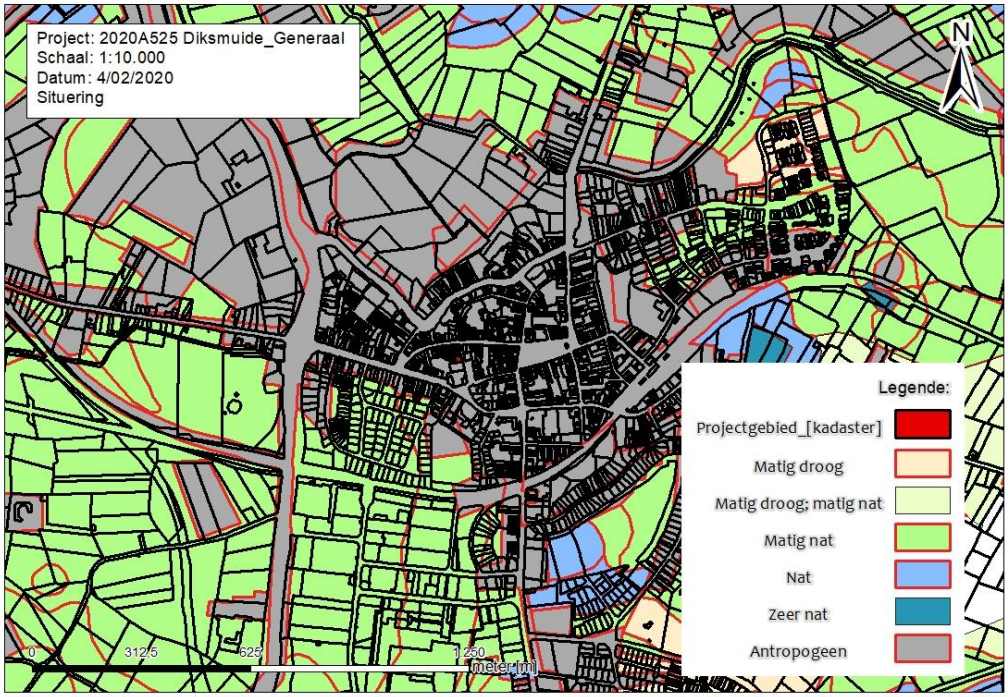
Verhalend stelt bovenvermeld gefaseerde sedimentatie een wissel voor van een warm [en nat] klimaat naar een koude periode [Weichsel; ijstijd] en opnieuw naar de huidige warmere periode [Holoceen]. In de warmte van het Holoceen stijgt de zeespiegel. In de aanzienlijke kustvlakte zetten getijden zand en slib af. Door graduele ophoging van sediment ontstaat een duingordel aan de kust, waarachter de invloed van de zee afneemt en veen ontwikkelt in nu getijdearm water. Doorbraken van de duinengordel door de zee vormen geulen. Hierin worden nieuwe, getijde gevoelige sedimenten afgezet in het veen. De formatie van doorbraakgeulen heeft een grote invloed op de mondingsloop van de IJzer [Fig. 13]. In de laatste 2000 jaar wordt het veengebied enkele malen overspoelt tijdens enorme vloeden [transgressies]. Meest significant omstreeks het jaar 300, met o.a. de formatie van de actieve geulen van de IJzer en Alveringem tot gevolg. Zij vervormen het omliggende veen tot een schorrengebied. Later door menselijk ingrijpen, *i.e.* ontwatering d.m.v. dijken en kanalen, transformeert schorren naar polders.

*Figuur 13: Projectie Westhoek ca. 5000 v.Chr [**A**]; ca. 2de eeuw [**B**]; ca. 5de eeuw [**C**]*

*Figuur 14: Vereenvoudigde weergave Algemene Bodemkaart van Vlaanderen met projectie van het GRB [© geopunt](**boven**); Algemene Bodemdrainagekaart van Vlaanderen met projectie van het GRB (**onder**) [© geopnt]*

De huidige bodem vormde zich in de Quartaire ondergrond. In stedelijk gebied zien we op synthese kaarten vaker wel dan niet classificaties beginnend met **'O'**; *i.e.* in hoge mate recent-antropogene bodems [zij het door bebouwing **'OB'**, ophoging **'ON'**, opgebrikt **'OG'**, afgegraven **'OA'**, sterk vergraven **'OT'**, verdwenen **'OC'** of uitgezand **'OZ'**; Fig. 14]. We zijn bijgevolg aangewezen op aangrenzende percelen om de vermoede aard van de bodemopbouw te schetsen; Voor zover dit mogelijk is gezien de duidelijk verschillende

landschappelijke context tussen de heuvel[flank] en het aangrenzend, lager gelegen poldergrasland. We noteren, mits variaties, drie bodemtypes: **m.P1-6, m.D5** en **m.E2-5**. Eerstgenoemde betreft met gebroken poldermateriaal overdekte Pleistocene gronden, bekend onder de noemer middenlandpolder[2]. Laatstgenoemde codering staat voor ingeklonken[3], met silthoudende zand en klei gevulde getijdekreken. Het landschap is overwegend nat [Fig. 14].

1.2.2 Historisch-cartografische situering

1.2.2.1 *Inleiding*

De archeologische toepassing van historisch kaartmateriaal uit de 18de en 19de eeuw bestaat onder meer uit de [directe] interpolatie van het afgebeelde landschap naar de situatie uit de volle en late middeleeuwen [10de tot 13de en 14de eeuw]. Die interpolatie is niet *gratuit*. Tijdsgebonden technisch vernuft stelt grenzen aan nauwkeurigheid. De tijdsgeest, en politieke of persoonlijke agenda's, hebben allen een hand in het actief vertekenen van landschappen. Dit is geen revelatie en maakt de verdienste van de interpolatie niet ongedaan. Niet zolang we rekening houden met de beperkingen van het bronmateriaal.

Het idee dan, dat een ietwat getrouwe parallel tussen kaart en werkelijkheid mogelijk is, traceren we naar [landschappelijke] synthesestudies uit de 1ste helft van de jaren '90. Werken als 'Bossen van Vlaanderen' [Tack 1993] en 'Landschap en landbouw in middeleeuws Vlaanderen' [Verhulst 1995] in het bijzonder verworven door hun breed opzet door de jaren heen status als onontkoombaar referentiewerk. De interpolatie kreeg hierin concrete formulering als een 'bevroren landschap' en werd gekaderd in een systeem van periodieke landschapsontginning en stabiele, zelfs regenererende, fasen.

De recentere ontwikkeling en daaropvolgende versplintering van archeologie als commerciële wetenschap sust bronkritiek bij de grootste producenten van nieuwe archeologische data, *i.e.* privébedrijven, in slaap. Impliciete aannames of conventies worden in dergelijk milieu zonder meer ongeschreven wet. Met betrekking tot historische cartografie en het idee van een bevroren landschap tussen de 13de en 17de eeuw wordt deze ontwikkeling in de hand gewerkt door de afwezigheid van voldoende accuraat kaartmateriaal uit tussenliggende perioden. In het geval van [vroeg] stedelijke contexten gelden enkele notabele uitzonderingen op de regel; met name kaarten van de hand van Jacob van Deventer [1545-1575] en kaarten uit de *Flandria Illustrata* [1664-1666][Fig. 15-16]. Deze vullen we nog aan met enkele schetsmatige, lage resolutie kaarten uit de 17de eeuw [Fig. 16-17].

Historische cartografie is ons met vooraf gemaakte aandachtspunten niet minder van dienst. We dienen alleen enige scepsis aan de dag te leggen voor rechte lijnen getrokken tussen observatie en besluit.

Menselijk ageren in de volle middeleeuwen veranderde het Vlaamse, rurale landschap ingrijpend. Met betrekking tot oudere perioden zijn we aangewezen op archeologische indices, aangevuld met landschappelijke studies, eerder dan historische cartografie [§1.2.3].

---

[2] De oud-, midden- en nieuwlandspolder nomenclatuur voorziet een ruw chronologisch kader voor de door de mens ingepolderde kustveengebieden. Waarbij het *oudland* verwijst naar alle inpoldering vóór de 13de eeuw, *middenland* gelijkstaat aan de 13de eeuw, en *nieuwland* een jongere inpolderingsfase aanduidt.

[3] Inklinking is het proces van volumereductie door ontwatering, vaak het gevolg van inpoldering. Op actuele hoogtemodellen zorgde de reductie van omliggend schorren en slikken voor het afsteken van met klei en zand opgevulde kreken en geulen als microruggen [reliëfinversie].

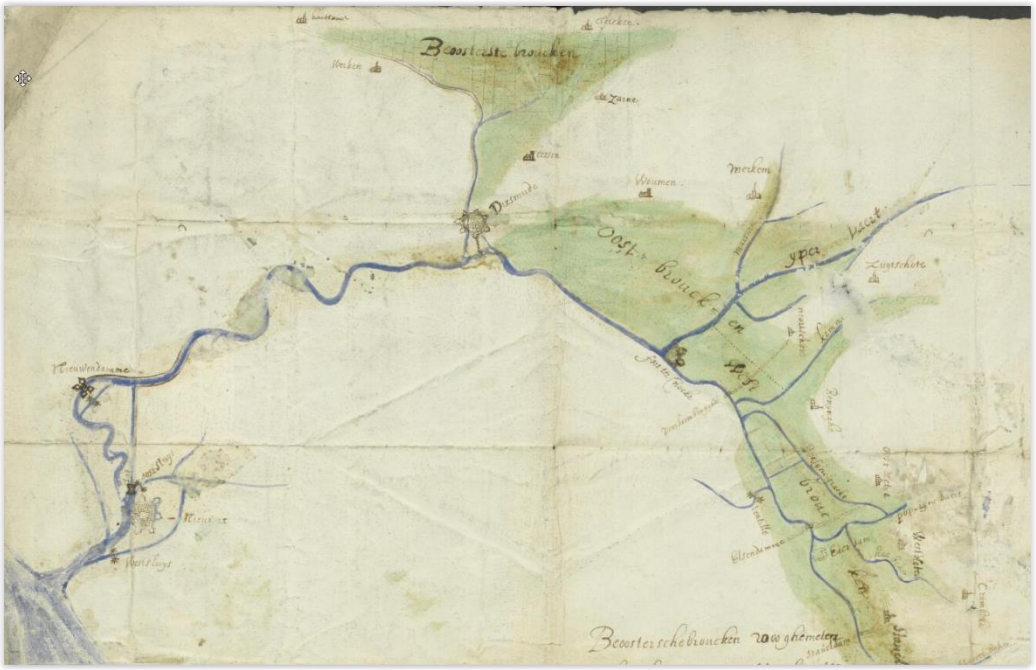

*Figuur 15: Diksmuide d.d. midden 16de eeuw [Deventer, **boven**]; Diksmuide d.d. 17de eeuw [Sanderus, **onder**]; situering plangebied bij benadering op basis van het uzidelijk einde van de gekromde Wilgendijkstraat*

Figuur 16: Kaart van de hand van Nicosius Fabius, uitgenomen uit Flandria Illustrata; kaart d.d. 1661 met toenmalig beeld op de vroege middeleeuwen [840-879] (**boven**)*; 17de eeuwse kaart [anoniem] der Windmolens & Kerken* (**onder**)*[© cartesius]*

Figuur 17: Benaderende kaart van de Ijzerloop d.d. 1663 [anoniem][© cartesius]

1.2.2.2 *Historisch cartografische inferentie*

De voorgeschiedenis:

Geschiedkunde stelt ons *prima facie* accuraat in kennis omtrent de stichting van de directe [pre]stedelijke voorloper van het huidige Diksmuide in de, 10de, 11de en 12de eeuw; waar het de Heren van Esen waren, een heerlijkheid enkele kilometer stroomopwaarts, die het land rond de monding van de Handzamevaart in de IJzer begonnen te ontginnen in de 10de eeuw [Rutte 2018]. Snel werden zij benoemt tot burggraven van *Dicasmutha*[4] na oprichting van een mottekasteel aldaar. En leverden zij uiteindelijk ook de eerste stadhouders na het verwerven van stadsrechten in 1166, en Seneschalken op de jaarmarkten sinds 958. Bijkomende bron uit 961 onderschrijft de [kerkelijke] onderschikking van Diksmuide aan Esen, sprekend over de tiende heffing van de kerk te Esen en haar bijkappellen in Diksmuide [Demeuelemeester 1985].

Historiografische argumenten voor een oudere origine gaan terug tot de 9de eeuw: De kroniek van Sint-Bertijn uit de gelijknamige abdij [later Sint-Omaars] is te boek gesteld in de 12de eeuw en verhaalt onder andere het leven van de eerste Graaf van Vlaanderen [Boudewijn I, of Boudewijn met de ijzeren arm (840-879)]. In deze periode spreekt de auteur over *'Castella Recens Facta'*. Deze 'nieuwe' versterkingen worden geïnterpreteerd als typerend circulaire heuvel- en grachtversterkingen, opgeworpen in de tijd van Noormaninvallen. Sprekende voorbeelden hiervan zijn terug te vinden in de [Frans-] Vlaamse kuststreek in o.a. Middelburg, Sint-Bertinus [Sint-Omaars] en Sint-Winoksbergen. De connectie met Diksmuide is de enigszins opvallende kromming van het stratenplan in het oudste deel van de stadskern [Schoolplein - Wilgendijk]. Deze vorm is zowel op oude als actuele kadasterkaarten nog zichtbaar [*infra*].

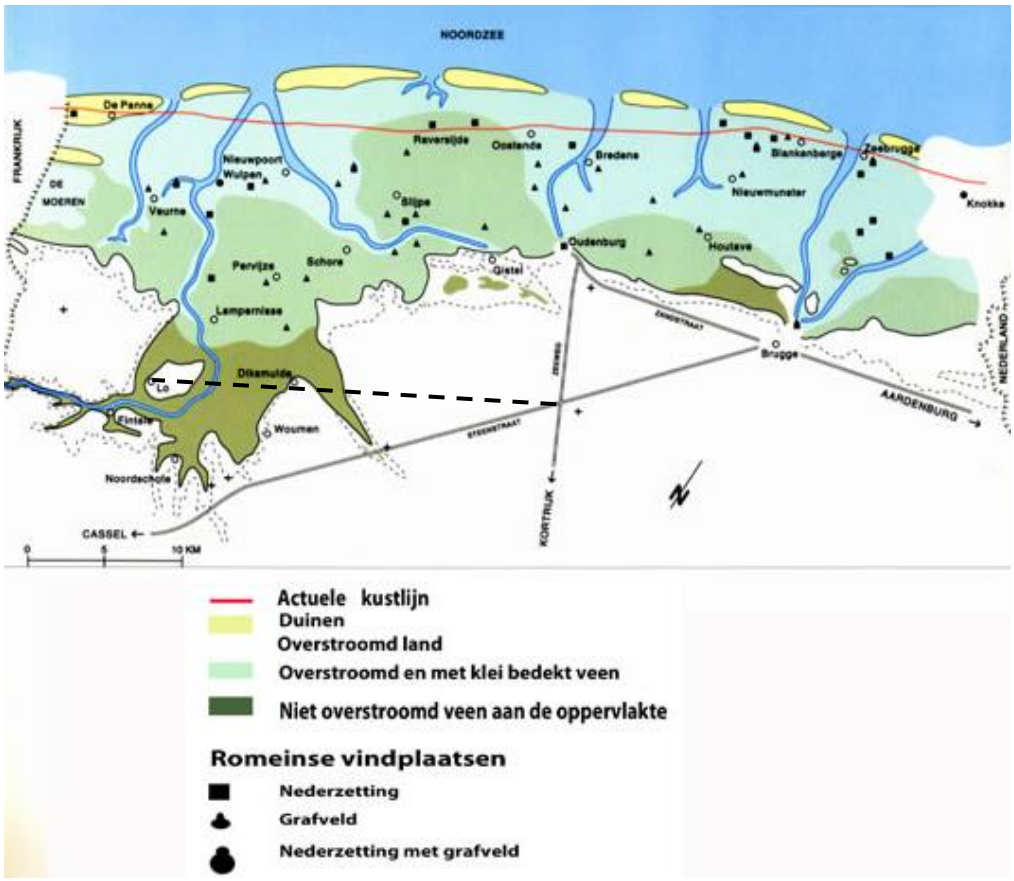
Bijkomende illustratie is de kaart van Nicosius Fabius uit de 17de eeuw, welke een beeld schetst uit de 9de eeuw, of zoals hij het in zijn colofon noemt: *'Nova Antiquae Flandriae*

[4] Dicasmutha duikt schriftelijk op in 1089; een naam die uiteenvalt in *Dicas*, of Dijk -de oude benaming van de Handzamevaart- en *mutha*, wat monding denomineert.

Geographica Tabula, Qualis sub Baldwino Feraeo…' een nieuw beeld op het oude Vlaanderen uit de tijd van de IJzeren Boudewijn. Hierop is Diksmuide reeds afgebeeld [Fig. 16].

Kanttekeningen bij de historische claim van de heren van Esen is het bekende fenomeen van rechtmatigheid. Om eigendomsrecht een historische connotatie te geven, wordt in annalen vaker wel dan niet oudere bewoning verzwegen. Hiertegenover plaatsen de grote vloed in de eerste helft van de 11de eeuw, waardoor mogelijk voorgaande bewoning gestaakt is, en een nieuwe stichting noodzakelijk was.

Tot slot wijzen in verband met menselijke activiteit voorafgaand aan de middeleeuwen op een stad in een sterk vergelijkbare landschappelijke positie. Lo, een tiental kilometer naar het westen, kent een gelijklopende middeleeuwse groei en bloei, maar met gesubstantieerd archeologisch bewijs voor oudere bewoningsfasen. We vinden daar een stad eveneens langs een bevaarbare zeegeul op ietwat hoger en droger terrein omgeven of grenzend aan een open en vlak *wetland*; i.e. we situeren ons op de overgang tussen verschillende ecologische gradiënten met een enorme natuurlijke rijkdom: zout en turf uit schorren, wild en hout uit hoger en droger gebied, etc. Daarenboven is strategisch en logistiek belang van het 'schiereiland' nabij bevaarbare geulen niet ver weg. Het is hierom redelijk aan te nemen dat menselijke activiteit op het grondgebied van de stad Diksmuide teruggaat tot in de metaaltijden of ouder. Zelfs in de Romeinse periode moet de lokale geomorfologie van Diksmuide een aanlokkelijke plaats hebben gemaakt [Fig. 18]. Speculatie omtrent een mogelijke Romeinse secundaire weg tussen Lo en Aardrijke zou tevens door of langs Diksmuide lopen [Verbrugge 2015].

Figuur 18: Overzicht voorname midden en late Romeinse vindplaatsen in de Vlaamse kustvlakte met aanduiding mogelijke diverticulum tussen Lo en Aartrijke[© Verhulst 1995]

Middeleeuwse stadsontwikkeling:

De hoefijzervormige nederzetting uit de 11de-12de eeuw, geënt op de oost-west stromende Handzamevaart, groeit gestaag doorheen de volgende eeuwen.

Een planmatiger [dambord-]uitbreiding naar het zuiden in de **13de eeuw** is zichtbaar op de Deventer-kaart [Fig. 15]. De ingebruikname van de Grote Markt situeren we tussen 1250 en 1270. Omstreeks 1251 zijn we geïnformeerd over grootschalige waterwerken aan de sterk verlande loop van o.a. de IJzer en Handzamevaart, teneinde de handelsas van de florerende lakennijverheid open te houden [Nieuwpoort-Diksmuide-Veurne-Ieper].

Op de Deventer-kaart zijn verschillende kanaalwerken zichtbaar. Met name zien we een eerste nieuwe versterkingsfase van de uitgebreide stad in de vorm van een volledig circulaire stadsgracht- en wal. De onregelmatige vorm van de gracht aan de westkant van de stad, nog zichtbaar op kaart uit de 16de-, maar niet langer op kaart uit de 17de eeuw, duidt mogelijk op geulrestanten, of andere natuurlijke waterhuishouding [Fig. 15]. Op dit moment in de tijd situeren we het huidige plangebied nog aan de buitenrand van de historische stadskern. Mogelijk loopt de 13de eeuwse gracht door de achtertuinen van woningen langs de Generaal Bron Jaquesstraat.

De groei van de stad in noordelijke richting, vnl. bewerkstelligd door de inplanting van een begijnhof in 1273, wordt afgescheiden van de rest van de stad d.m.v. een kanaal op de Handzamevaart. Hier situeren we tevens de huidevettersdijk, indicatief voor een groeiend stedelijk artisanaat.

Het eind van de 13de eeuw, maar vooral de 14de en 15de eeuw zien graduele modificaties en uitbreidingen aan de versterking-lay-out van de stad. Veranderingen hebben plaats tegen de achtergrond van de Vlaamse opstand tegen haar Franse leenheer en later het strijdtoneel van de 100-jarige oorlog. De verstening van poortgebouwen aan alle toegangswegen tot de stad start in de 13de, maar wordt pas voltooid in de 15de eeuw. In 1404 wordt in het westen buiten de stad een nieuwe versterking opgetrokken op de effectieve samenvloeiing van de twee rivieren [Fig. 15]. In 1430 volgt een nieuwe verkavelingsgolf in het zuiden buiten de stadsgracht; in de hoop de uitdovende lakennijverheid nieuw leven in te blazen [geel gekleurde rechthoek op Deventer kaart, Fig.15].

Het urbane landschap van de 14de tot 16de eeuw wordt in toenemende mate gedomineerd door stichtingen van lokale religieuze gemeenschappen, zij het in het centrum, of langs haar uitvalswegen; Recolettenklooster [1440-1442], Minderbroederklooster [1473], Klooster van de Grijze [1431-1433] en Zwarte zusters [1479], en de Abdij van Hemelsdale [1607-1771]. Daarenboven beroemt de stad zich nu op twee hospitalen en een leprozerie. Geen van allen zijn ingepland in de oudste kern van de stad, waar het plangebied zich situeert.

Het einde van het Ancien Régime:

In de 17de eeuw zijn plannen voorzien voor een nieuwe integrale omwalling van de gegroeide stad. Bastions worden ontworpen langs de poortgebouwen. Voormalige stadsgracht raakt op sommige plaatsen gedempt. Ravelijnen worden uitgepaald, maar nooit opgehoogd of afgewerkt. Hierrond worden nieuwe grachten uitgegraven. Het westelijke uiteinde van de stadsring behoudt hierbij haarlicht afwijkende vorm. In het zuiden palend aan het plangebied vinden we nog steeds de stadsgracht terug.

Een effectieve stadsmuur heeft Diksmuide tot op dit punt nooit gekend [Verhaege 2008]. De stad neemt afstand van haar afbeelding op de Deventer-kaart en heeft nu het vermeende uitzicht zoals gestileerd weergegeven op de Sanderus Gravure uit *Flandria Illustrata* [Fig. 15]. De figuur toont echter een nooit compleet gerealiseerd ontwerp, onderstreept door het contrast met de getrouwere kabinetskaart van Ferraris en de Masse-kaart uit de 18de eeuw [Fig. 19]. Referentiepunten op kaart zijn de twee westelijke molens; ingepland op de stadsravelijnen. Aan hun voeten loopt op de Ferrariskaart een

pad voorlangs, in dezelfde oriëntatie als vandaag het Schoolplein uitgeeft op de Generaal B. Jaquesstraat. Gegeven pad markeert ook al op de Deventer kaart de rand van de stad.

De bruingroene verkleuring op de Masse-kaart ten zuiden van de gekromde Wilgendijkstraat geeft eveneens de aanwezigheid van het pad aan. De molens zijn niet afgebeeld[5].

Figuur 19: projectie plangebied op kabinetskaart van Ferraris [1774-1778](**boven**)*; projectie plangebied op Masse-kaart d.d. 1744 (**onder**)[© geopunt]*

[5] Kanttekening bij de Masse-kaart is de inaccurate georeferentie, te danken aan een *hardcoded* coördinatensysteem uit '82, i.p.v. de gangbare Lambert '72 coördinaten. We situeren het plangebied zuidelijker.

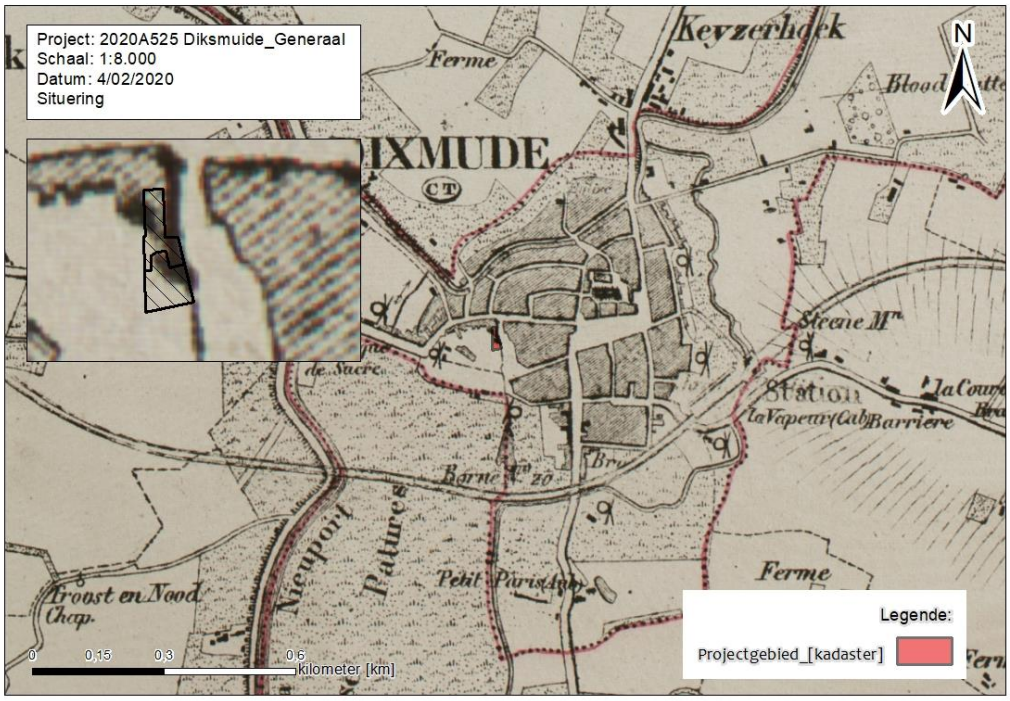

Figuur 20: Projetie plangebied op de Atlas der Buurtwegen [1840] (boven); Projectie plangebied op dePopp-kaart d.d. 1842-1872 (onder) [© geopunt]

Drie kaarten uit de 19de eeuw tonen de uitbraak van de stad uit het militair keurslijf van de twee voorgaande centennia [Fig. 20-21]. Percelen ten zuiden van de oost-west georiënteerde uitvalsweg vanaf de markt, *i.e.* de voorloper van de Generaal B. Jaquesstraat, zijn in deze periode duidelijk aan verandering onderhevig.

Zowel de Atlas der Buurtwegen als de Vandermaelen-kaart geven nog een open zone weer waarin centraal een vijver te zien is [parkinfrastructuur?]. Uitsluitend op de Vandermaelen kaart staan ook beide windmolens nog afgebeeld. Het contrast is groot

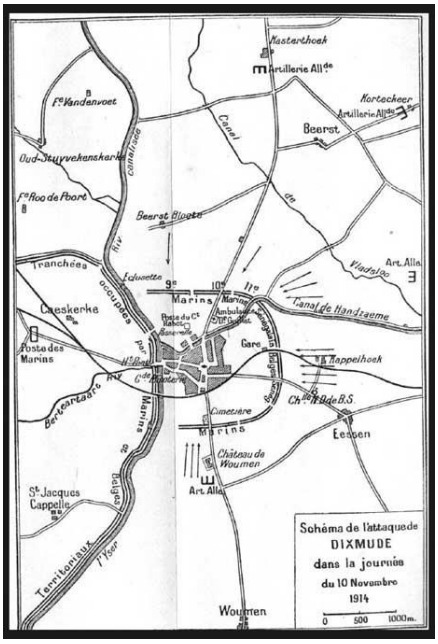
met de Popp-kaart die een volgebouwd stadsblok toont, waarbij de directe voorloper van het Schoolplein in noord-zuidelijke oriëntatie uitgeeft op de Generaal B. Jaquestraat.

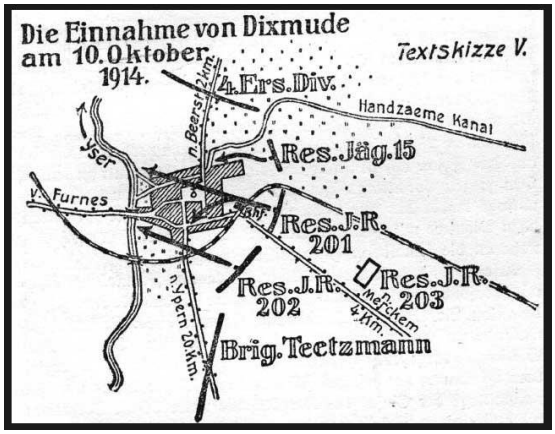

Figuur 21: Projectie plangebied op de Vandermaelen-kaart d.d. 1846-1854 [© geopunt]

Wereldoorlog:

De 1ste Wereldoorlog woedde hevig langs het front in de Westhoek. Diksmuide bevond zich meermaals in het heetst van de strijd. De strategische inundaties en de slagen om de IJzer en Diksmuide zijn in het verleden reeds uitgebreid gedocumenteerd. Volstaat het hier te stellen dat de ravage voor de stad enorm was [Fig.23]. Desalniettemin is gebleken uit archeologisch onderzoek van de laatste decennia dat het ondergrondse bodemarchief de strijd buitengewoon intact doorstond. Met indrukwekkende, ononderbroken middeleeuwse [afval] accumulatielagen die lokaal tot 2 m dik bewaard kunnen zijn [Dewilde 1993].

Figuur 22: Franse & Duitse Stafkaarten d.d. 1914 met troepenbewegingen om Diksmuide

Het stadsplan is enigszins vereenvoudigd op de militaire stafkaarten [Fig. 22]. Wel maken we uit dat op de Duitse kaart geïnundeerde zones zijn aangeduid, waaronder ook het voormalige parkgebied ten zuiden van de Weststraat [oude benaming Generaal Baron Jaquesstraat]. Niet verwonderlijk in het ligt van haar positie op lager gelegen natte poldergrond tussen de Markt en de IJzer.

*Figuur 23: Zicht op de Wilgendijkstraat, die uitgeeft op de Weststraat (**boven**); representatief stadszicht vanuit de statiestraat voor de staat van Diksmuide d.d. 1917 (**onder**) [© stadsarchief Diksmuide]*

Het interbellum zag in snel tempo een nagenoeg volledige wederopbouw van de Westhoek. Het beeld op de Weststraat, nu hernoemt naar Generaal Baron Jacquesstraat, is er een van welvaart [Fig. 24].

"Onder de naam Weststraat liep de Generaal Baron Jacquesstraat van de markt tot aan de Ijzerbrug (richting Veurne) waardoor ze soms Veurne Ambachtstraat genoemd werd. Na 1914-1918 werd de straat Baron Generaal Jacquesstraat genoemd als hulde aan de

bevelhebber van het 12de linieregiment, Kol. Alphonse Jacques, die als plaatsvervangend bevelvoerder van de Brigade Meiser de stad verdedigde van oktober tot 10 november 1914.

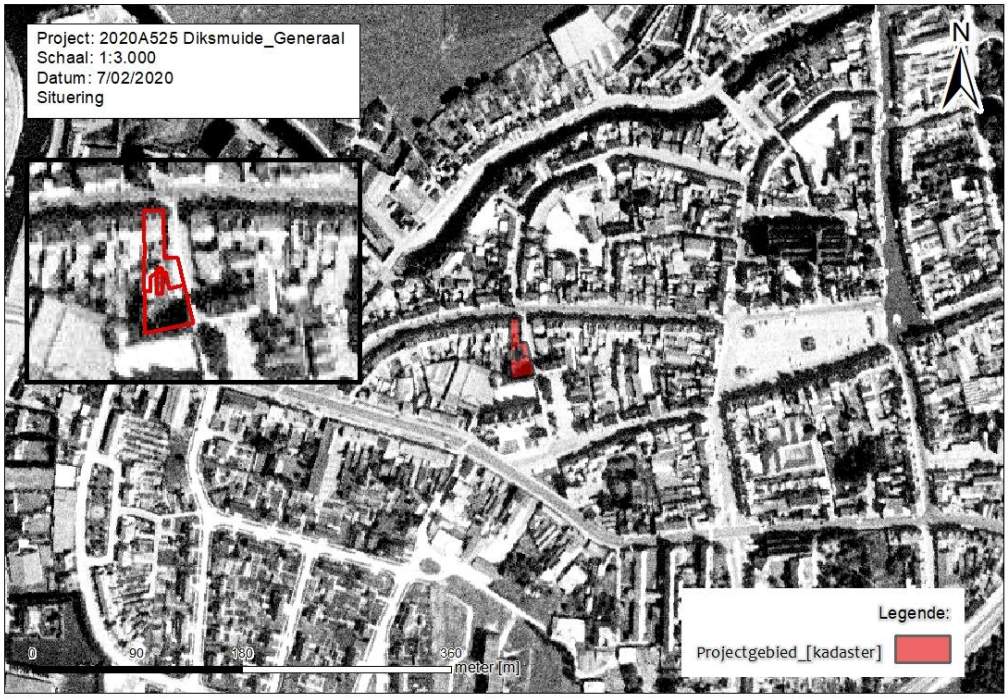
Rechts op de hoek ziet U de afspanning Den Engel bij Theophile Tourlousse (heden bakkerij Van Oost)" *- Stadsarchief Diksmuide, bijschrift figuur 24*

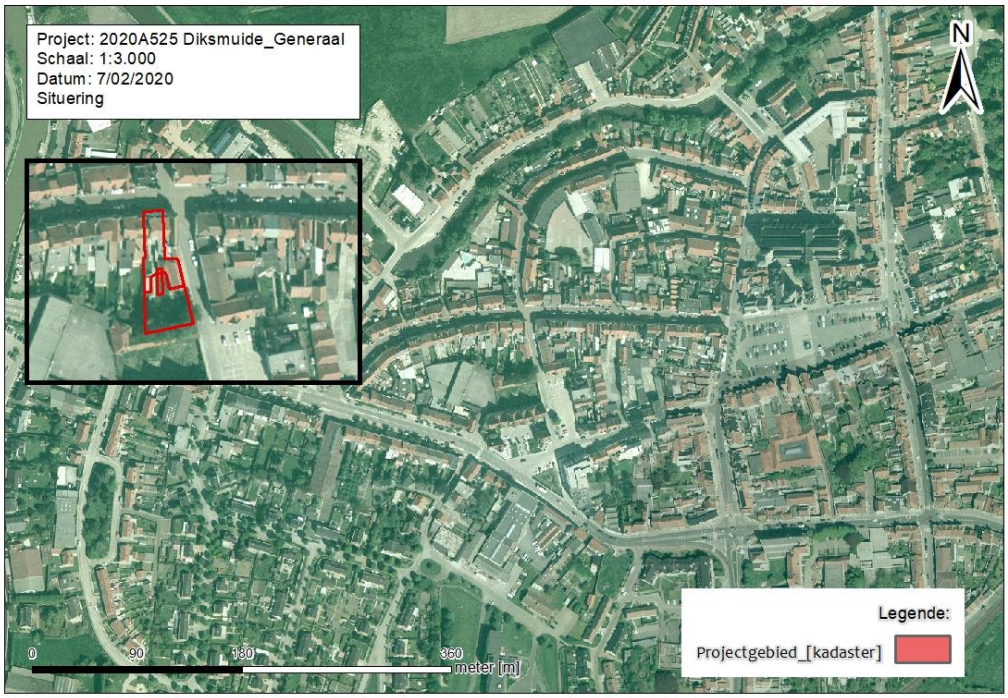
Figuur 24: Zicht op de voormalige Weststraat vanaf het kruispunt met de Wilgendijk (vooraan links) en het Schoolplein (vooraan rechts)

Het recente verleden:

De recentste decennia is het straatbeeld van Diksmuide kadastraal-structureel ongewijzigd gebleven, wegenis- en renovatiewerken allerhande daargelaten [Fig. 25-26].

Figuur 25: Lage resolutie luchtfotografische opname van het stadscentrum Diksmuide in 1971 [© geopunt]

*Figuur 26: Luctfotografsiche opnamen stadscentrum Diksmuide d.d. 2001 (**boven**); Luctfotografsiche opnamen stadscentrum Diksmuide d.d. 2001 (**onder**)[© geopunt]*

Het onderzoeksgebied:

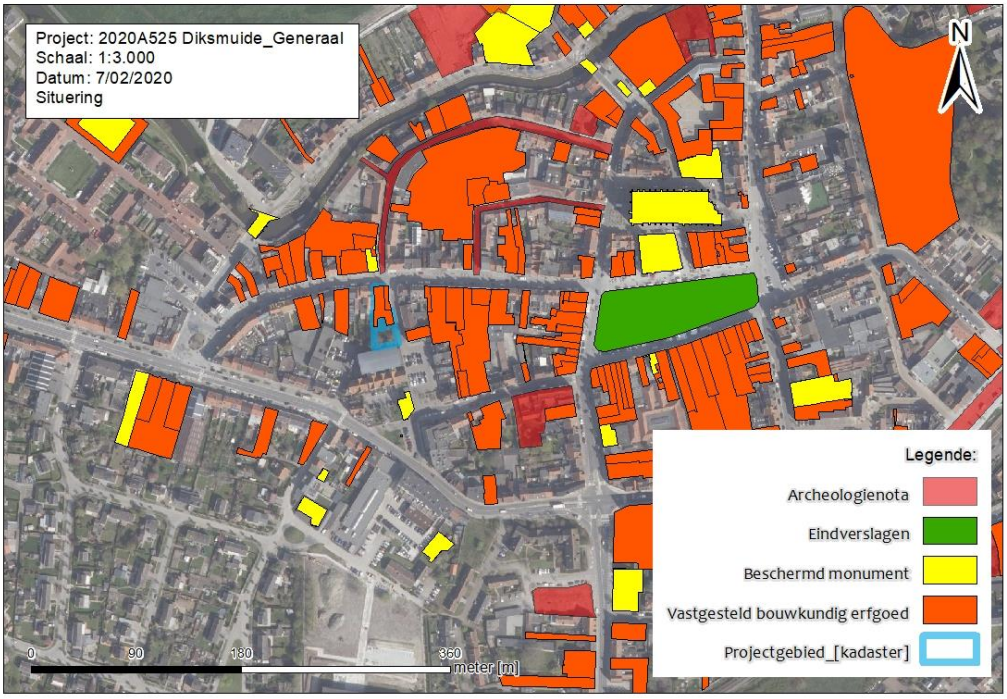
Het projectgebied in de Weststraat, of G. B. Jaquesstraat, maakte vanaf het oudste beschikbare kaartmateriaal al deel uit van de stadskern. Historische info wijst op de voormalige Weststraat als deel van de originele nederzettingsnucleus. Sindsdien is de aard van de bewoning langs de straat niet meer drastisch gewijzigd. Hoewel de bebouwing pas in de 19de eeuw danig vlucht nam, dat een aanpalend open parkgebied [Z] bebouwd raakte.

Het burgerhuis aanwezig op het perceel is een erkend bouwkundig erfgoedobject [OE-id. 77980] heropgebouwd in de jaren ‘1920 [Messiaen 2005].

1.2.3 Archeologische aanvulling

1.2.3.1 *De dataset*

Het stadscentrum van Diksmuide is gemarkeerd als archeologische zone en ons wel bekend als [bouw]historisch waardevolle ankerplaats [Fig. 27]. In de onmiddellijke omgeving van huisnummer 50 in de Generaal Baron Jacquesstraat, met inbegrip van de kavel zelf, noteren we tal van gevels met erfgoedwaarde, evenals beschermde monumenten. Deze elementen zijn op zichzelf betrokken en hebben weinig directe impact op het huidige plangebied.

Figuur 27: Actueel overzicht van erkend en/of beschermd bouwkundig erfgoed binnen de vastgestelde archeologische zone, aangevuld met reeds opgestelde archeologienota’s en archeologische eindverslagen [© OE]

Archeologisch onderzoek bleef voor de introductie van archeologienota’s eind 2015 in de stad beperkt tot drie wetenschappelijk geregistreerde opgravingen; Opgraving op de Memlingsite tussen ’86 en ’91, aan de Grote Markt in 1992, en de Gouden Leeuw in 2011. Alle drie met wisselende resultaten en één constante: een overal aanwezige ‘zwarte laag’, gedetermineerd als ophogings-accumulatiepakket van middeleeuws [huishoud]afval. Het pakket is in verband te brengen met het historisch bouwrijp maken van percelen [Dewilde 1993; Pype 2011; Fig. 28].

Voorts brachten de Memling-site en Gouden Leeuw-site, gegeven hun positie op de rand van de middeleeuwse bewoningskern, afgedekte [paleo]geulvullingen aan het licht.

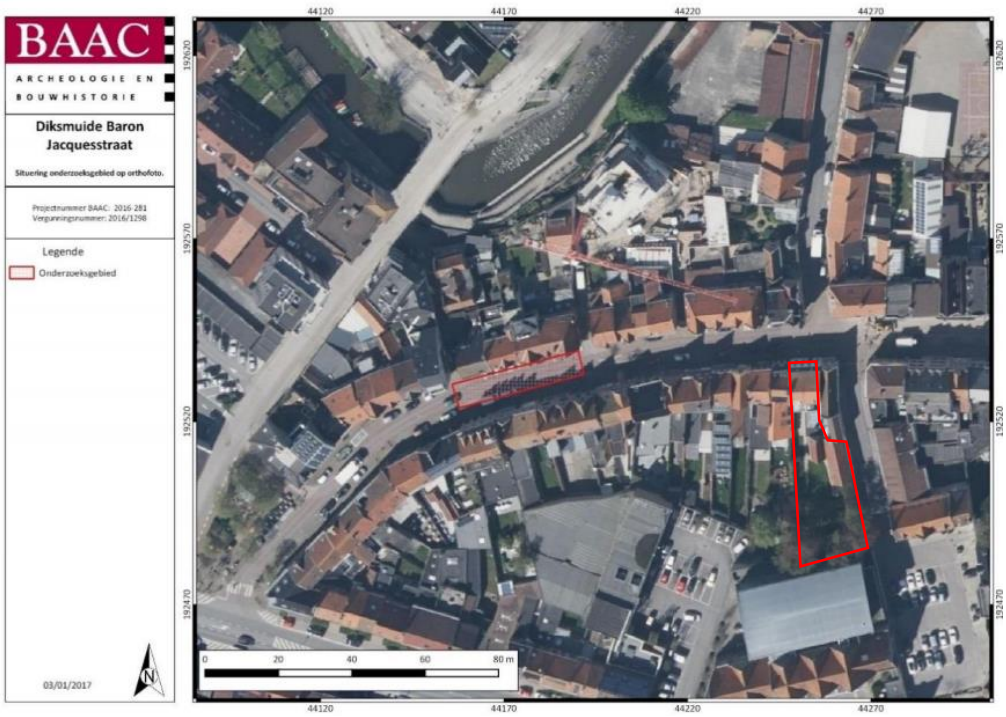

Figuur 28: Profielweergave kuil 47 uit opgraving Gouden Leeuw site 2011; kuilvulling aan de top toegedekt met meerdere middeleeuws-antropogene ophogingspakketten [© Ruben WIllaert]

Recenter onderzoek beperkt zich voornamelijk tot archeologienota's met advies naar uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van werfbegeleiding [Fig. 27]. We lichten hier twee relevante voorbeelden uit vanwege hun onmiddellijke nabijheid tot het huidige plangebied [Generaal Baron Jacquesstraat en Wilgendijk]. Beide onderzoeken dateren uit 2016 en werden opgezet naar aanleiding van de scheiding van het huidige gemengde rioolstelsel. De twee onderzoeken adviseerden een beperkte archeologische ingreep onder het wegdek [De Nutte 2016, Vandenplassche 2017].

Ten gevolge van de archeologienota's werd aan het westelijke uiteinde van de G. B. Jacquesstraat, in het verlengde van de straat, één werkput aangelegd. De put is lokaal meerdere keren uitgediept. Zichtbaarheid van grondsporen werd bemoeilijkt door de aanwezigheid van tal van nutsleidingen en [postmiddeleeuwse] bakstenen rioolbehuizing.

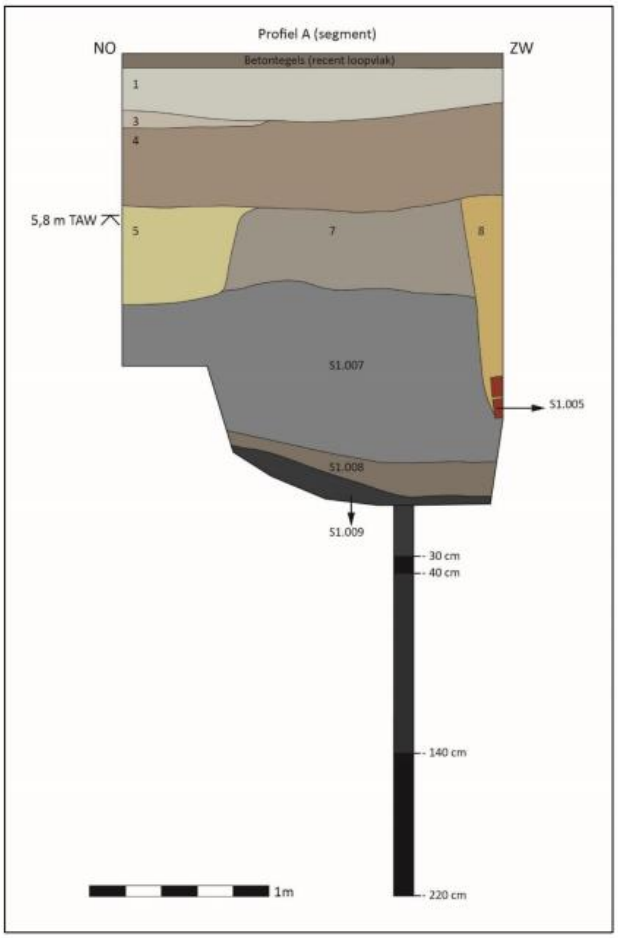
"De muur die zowel in vlak 1 als in vlak 2 in het noordoosten van de werkput werd aangetroffen met een noordoost-zuidwest oriëntatie, S1.001, is mogelijk een restant van de 19de -eeuwse rooilijn zoals die wordt weergegeven op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840). De gedocumenteerde profielen hebben aangetoond dat over de volledige lente van de werkput, ca. 35m, de bodem bestond uit dempings- en ophogingslagen. Een manuele boring, gezet tot meer dan 4m onder het huidige maaiveld, heeft de aanwezigheid van een humeuze grachtvulling kunnen aantonen." *– BAAC rapport 497, p. 38*

Het hierboven aangehaald bodemprofiel [uit de zuidelijke putwand] is vervolledigd tot op natuurlijk sediment met een combinatieboor. De resulterende sequentie is eenvoudig: Een geaccumuleerd puinpakket, onder te verdelen in verschillende [ophoging]fasen, dat tot 3 m diep onder het straatniveau reikt, waaronder [vanaf 2.8 m TAW] een onverstoorde, zwart gecompacteerde, humeuze vulling is aangetroffen. Laatstgenoemde is geïnterpreteerd als middeleeuwse grachtvulling; te koppelen aan de aanleg van de volmiddeleeuwse ringgracht rond de hele stad [ca. 1251] en te zien op de Deventer-kaart [Fig. 15]. Het is precair gesteld dezelfde gracht die pal achter het huidige onderzoeksgebied doorloopt.

*Figuur 29: Situeringsplan opgraving 2016 op 80 m van het huidige plangebied (**boven**); Allesporenplan opgraving (**onder**) [© BAAC Vlaanderen]*

Figuur 30: Digitale profieltekening P_A opgraving

1.2.3.2 *Discussie archeologische data*

De waarde voor het hier besproken onderzoeksgebied van de aangehaalde archeologische onderzoeken lijkt *prima facie* beperkt. We herhalen dat een archeologienota zich *strictu sensu* bekommert en kán bekommeren om de assessment van de bewaringstoestand van mogelijks aanwezige archeologische grondsporen. De opgravingen leren ons dat archeologisch intacte contexten detecteer- en registreerbaar zijn binnen de stadskern van Diksmuide, zij het variabele diepten t.a.v. het straatniveau. Op elke tot nog toe onderzochte site binnen de stadskern is een gefaseerd, middeleeuws antropogeen ophogingspakket aangetroffen. Dit is ruim 3 m dik bewaard 80 m ten westen van het hier besproken projectgebied. Alle getroffen en geregistreerde recente funderingen en nutsleidingen blijken ingegraven in het accumulatiepakket. Voorts stellen we dat ondanks bovengrondse ravage aangericht gedurende Wereldoorlog I, de aangetroffen bodemsequenties hier geen blijk van geven.

Daarenboven leverde opgravingen aanwijzingen m.b.t. middeleeuwse grachtvullingen en/of actieve [paleo]geulen. Dergelijke structuren zijn van onschatbare waarde voor een beter begrip van de historiek van waterwegen in relatie tot [middeleeuwse] menselijke activiteit.

1.2.4 Verwachting na bureaustudie

1.2.4.1 *Samenvatting bureaustudie*

We bevinden ons langs de Generaal Baron Jacquesstraat in de stadskern van Diksmuide, West-Vlaanderen [kadastraal: Diksmuide Afd. 1; Sectie B; 31R-S]. Het stadscentrum situeert zich op een landschappelijke hoogte aan de oostrand van kustpoldergebied gevormd in een Tertiair estuarium, nu het stroomgebied van de IJzer. De uitloper van de heuvel waarop Diksmuide rust hoort als cuesta toe aan het interfluvium tussen Leie en kust.

Het projectgebied is kadastraal 719.5 m² groot en beslaat daarmee één tweeledig perceel tot op heden bebouwd met woonhuis, garage en tuin. De huisaanhorigheid [incl. garagedeel] wordt vervangen door een nieuw ontwerp. Werken voegen verder een ingegraven zwembad en regenwaterput toe aan de tuin.

De nieuwe bodemingrepen zijn hierdoor beperkt tot een ondiepe funderingssokkel waarin en waaronder ruimte is voorzien voor de aansluiting van vernieuwde nutsleidingen [§1.1.3.3]. De aanwezige kelder en fundering/stabilisatie blijft behouden. Alleen in beperkte nieuw te bebouwen delen van het perceel wordt vooralsnog ongeroerde bodem verstoord. Met name de uitgraving van het zwembad, de regenwaterput en een zuidelijke uitbreiding van de garage zullen op het aanwezige bodemarchief ingrijpen.

Een historisch-archeologische schets van de omgeving informeert ons over een stadscentrum dat sinds de volle middeleeuwen [m.b.t. het stratenplan] weinig verandering heeft gekend. Niettegenstaande dat de plaats meermaals aan vernieuwing onderhevig is geweest, al dan niet in de nasleep van ravage aangericht door militaire gewelddaden.

We zijn verder een weinig geïnformeerd over de [middeleeuwse] voorgeschiedenis van Diksmuide. Recent archeologisch onderzoek trof tot op aanzienlijke diepte uitsluitend geaccumuleerde middeleeuwse pakketten en/of structuren gerelateerd aan de waterlopen om de stad. Laatstgenoemden dragen een rijkdom aan [paleo]ecologische informatie in zich. Bovenal leren aangehaalde archeologische ingrepen ons dat [sub]recente, antropogene roering van de bodem in de stad niet nefast is voor de bewaringstoestand van eventueel aanwezige archeologische aanwijzingen.

Figuur 31: Projectie zones gemarkeerd voor verder vooronderzoek met ingreep in de bodem t.a.v. geplande ingrepen met orthofoto-overlay [© geopunt]

We stellen met zekerheid dat het plangebied archeologisch potentieel in zich draagt. De kans op het aantreffen van goed bewaarde steentijdartefactenvindplaatsen schatten we gezien de historische stedelijke context laag in. Al kan dit pas met zekerheid gesteld worden na verdere evaluatie en na onderzoek van de bovenliggende recente en eventuele historische (middeleeuws of jonger) sporen, structuren en/of lagen. Indien er bij aanleg tegen de verwachting in onder historische pakketten alsnog lagen tevoorschijn komen met mogelijk potentieel op steentijdartefactenvindplaatsen kunnen deze ook geevalueerd worden in de werkput.

Deze evaluatie m.b.v. werkputten laten we, met het oog op optimalisatie van het onderzoekstraject, bij voorkeur samenvallen met de aanleg van twee archeologische proefputten, één ter hoogte van het toekomstige zwembad en ook één ter hoogte van de garage-uitbreiding [Fig. 31].

1.2.4.2 *Onderzoeksvragen*

- Heeft het projectgebied archeologisch potentieel?

Ja. Alle relevante indicaties m.b.t. de bewaringsgraad van potentiële grondsporen- en/of gelaagdheden leggen vooralsnog de archeologische trefkans niets in de weg. Alleen lijkt ons de kans op bewaring van steentijdartefactenvindplaatsen gezien het eeuwenlang gebruik van de gronden eerder laag tot zeer laag.

- Is er sprake van verstoring van dit potentieel? Zo ja, in welke mate kan deze eventuele vindplaatsen hebben aangetast?

Ingrepen hebben verregaande gevolgen voor de bewaring van aanwezige archeologische vondst- of sporensites, waar deze niet eerder werden aangetast door funderingswerken; i.e. het uitgraven van een zwembad, een regenwaterput en de uitbreiding van de garage.

- Welke aspecten verdienen aandacht bij een eventueel [vervolg]onderzoek?

Er is mogelijk sprake van een stratigrafische gelaagdheid die wijst op eeuwenlange bewoning binnen het gebied als onderdeel van de stadskern van Diksmuide.

Bibliografie

Literatuur:

Demeulemeester J., 1984. *De vroegste geschiedenis van Diksmuide*, in *Den Dyzere*, jg. 3, nr. 1, p. 4-9.

Denutte G., Simons R., Deville T., Houbrechts S., 2016. Wilgendijk – Stovestraat te Diksmuide (gem. Diksmuide), Archeologisch vooronderzoek VvR, Condor Rapport 467.

Dewilde M., 1993. Stadsarcheologie in Diksmuide (W.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis* 16, 61-62.

Missiaen H., Vanneste P., 2005. Inventaris van het bouwkundig erfgoed, Provincie West-Vlaanderen, Gemeente Diksmuide, Deel I: Deelgemeenten Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem en Lampernisse, Deel II: Deelgemeenten Leke, Nieuwkapelle, Oostkerke, Oudekapelle, Pervijze, Sint-Jacobskapelle, Stuivekenskerke, Vladslo en Woumen, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen WVL18, (onuitgegeven werkdocumenten).

Pype P., Bonqcuet T., De Greyse J., 2011. Archeologisch onderzoek op de Gouden Leeuw-site (Diksmuide, prov. West-Vlaanderen), Ruben Willaert rapport

Tack G., Van Den Brempt P., Hermy M., 1993. *Bossen van Vlaanderen. Een historische ecologie*, Davidsfonds, Leuven.

Rutte R., Vannieuwenhuyze B., 2018. Stedenatlas Jacob Van Deventer, 226 Stadsplattegronden uit 1554-1575 – Schakels tussen verleden en heden, p.240, Lanoo, Tielt.

Vandenplassche A., Stadones S., Vanoverbeke R., 2017. Archeologische opgraving Diksmuide, Genaraal Baron Jaquesstraat, BAAC rapport 497.

Van Werveke H., 1965. *De oudste burchten aan de Vlaamse en de Zeeuwse kust*, in *Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België*, Brussel, 1965.

Verbrugghe G., 2015. *Een landschapsarcheologisch onderzoek naar Romeinse wegen in West- en Oost-Vlaanderen*, Onuitgegeven thesis voorgelegd ter behaling van de graad Master in Geografie en Geomatica, universiteit Gent, 2014-2015.

Verhaege J., 2008. Diksmuide ommuurd: De geschiedenis van een middeleeuwse stad vanuit militair architecturaal standpunt (9de -15de eeuw), Leuven: KU Leuven.

Verhulst A., 1995. *Landschap en landbouw in middeleeuws Vlaanderen*, Brussel, 191.

Collecties:

-

Historisch Kaartmateriaal:

Flandrica Illustrata [1666]

Masse-kaart [1730]

Villaret-kaart [1744-1745]

Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden - Ferraris [1771-1778]

Popp-kaart [1842-1879]

Atlas der Buurtwegen [1856]

Digitale bronnen:

www.Flandrica.be

www.geopunt.be

www.uncius.be

https://dov.vlaanderen.be

https://inventaris.onroerenderfgoed.be

https://cartesius.be

https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14625-26

https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140003

Bijlage

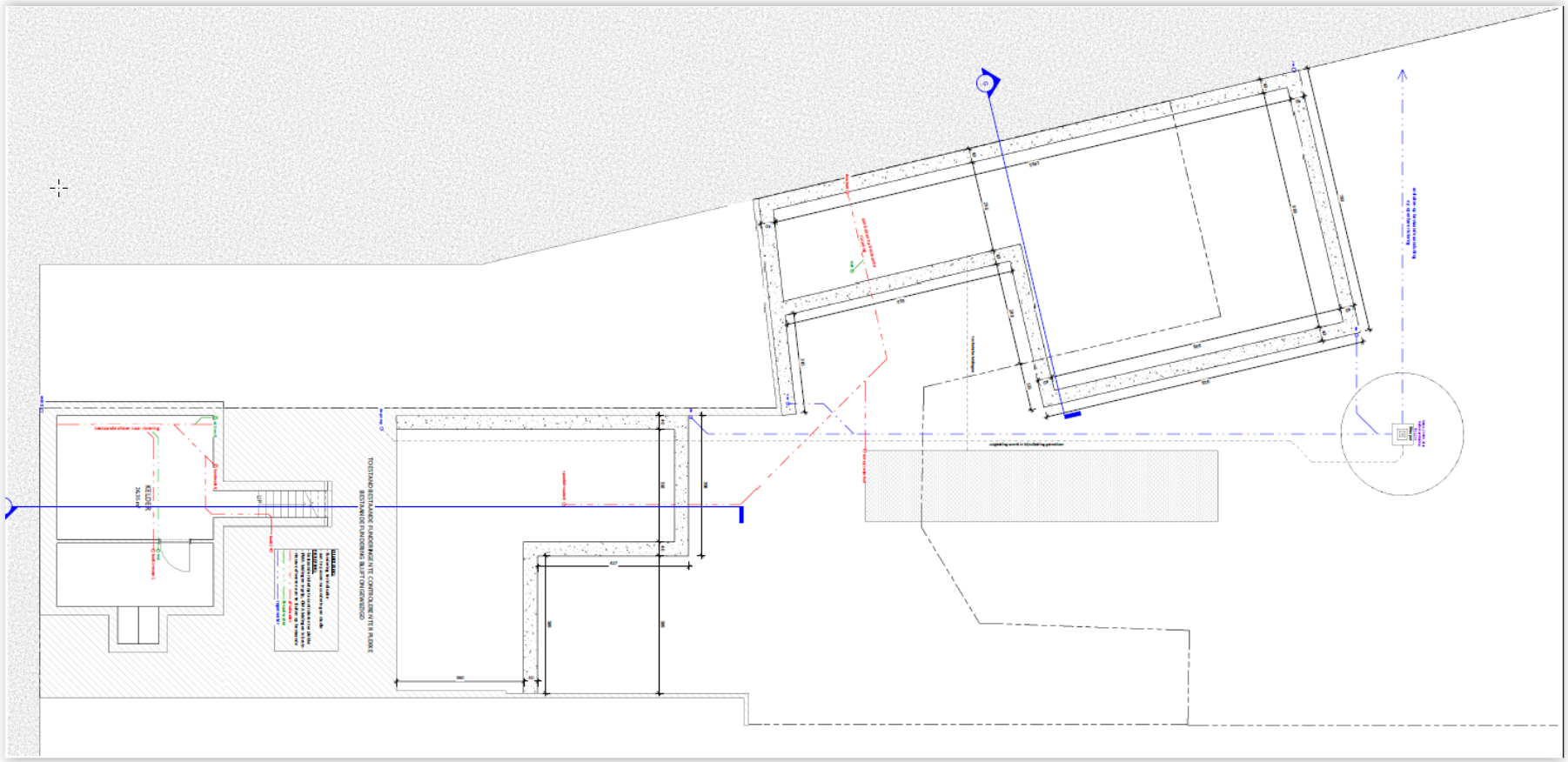
Figurenlijst:

Figuur 1: Situering projectgebied t.o.v. op basis van lithologie en pedologie gedefineerde archeologische regio's 2
Figuur 2: Situering projectgebied t.o.v. het grootschalige [100 m] Digitale Terrein-Model van Vlaanderen [II] met aanduiding hoofdwaterlopen en administratieve grenzen 2
Figuur 3: Inplanting projectkavel binnen het historisch centrum van Diksmuide met aanduiding gebieden zonder archeologie, vastgestelde archeologische zone [© OE; geopunt] 3
Figuur 4: Kadastrale situering projectgebied met orthografische weergave huidige bebouwingsstaat [© geopunt; GRB] 3
Figuur 5: Overzicht archeologienota's en archeologische eindverslagen binnen en om de de historische kern van Diksmuide [© geopunt] 4
Figuur 6: Inplanting projectkavel binnen het historisch centrum van Diksmuide met aanduiding Unesco erkende historishe zone en beheersplan Onroerend Erfgoed [© OE; geopunt] 4
Figuur 7: Foto opgenomen in beeldbank OE van huisnr. 50 in Generaal Baron Jacquesstraat [© OE] 5
Figuur 8: Aanduiding ingreepzone op basis gegeorefereerd, aangeleverd ontwerpplan [© geopunt; initiatiefnemer] 6
Figuur 9: Fotoreportage huidige toestand huisnummer 50 (**boven**); vereenvoudigd overzicht ingreepoppervlakten t.o.v. GRB en orthofoto (**onder**) [© geopunt] 7
Figuur 10: Digitaal Terrein Model [DTM] op bais van het Digitaal Hoogte Model [DHM] Vlaanderen II op drie schalen [© AGIV] 9
Figuur 11: Projectie Tertiair-lithologie op actuele [2014] Digitale Terrein Model [DTM] met aanduiding van de Isohypsen die de top van Tertiaire sedimenten, of de basis van Quartaire sedimenten aangeeft in m TAW 10
Figuur 12: Projectie Quartaire profieltypen op het actuele [2014] Digitale Terrein Model [DTM] met aanduiding van de Isohypsen die de top van Tertiaire sedimenten, of de basisch van Quartaire sedimenten aangeeft in m TAW **(onder)** [© geopunt] 11
Figuur 13: Projectie Westhoek ca. 5000 v.Chr [**A**]; ca. 2de eeuw [**B**]; ca. 5de eeuw [**C**] ..11
Figuur 14: Vereenvoudigde weergave Algmene Bodemkaart van Vlaanderen met projectie van het GRB [© geopunt] (**boven**); Algemene Bodemdrainagekaart van Vlaanderen met projectie van het GRB (**onder**) [© geopnt] 12
Figuur 15: Diksmuide d.d. midden 16de eeuw [Deventer, **boven**]; Diksmuide d.d. 17de eeuw [Sanderus, **onder**]; situering plangebied bij benadering op basis van het uzidelijk einde van de gekromde Wilgendijkstraat 14
Figuur 16: Kaart van de hand van Nicosius Fabius, uitgenomen uit Flandria Illustrata; kaart d.d. 1661 met toenmalig beeld op de vroege middeleeuwen [840-879] (**boven**); 17de eeuwse kaart [anoniem] der Windmolens & Kerken (**onder**) [© cartesius] 15
Figuur 17: Benaderende kaart van de Ijzerloop d.d. 1663 [anoniem] [© cartesius] 16
Figuur 18: Overzicht voorname midden en late Romeinse vindplaatsen in de Vlaamse kustvlakte met aanduiding mogelijke diverticulum tussen Lo en Aartrijke [© Verhulst 1995] 17
Figuur 19: projectie plangebied op kabinetskaart van Ferraris [1774-1778] (**boven**); projectie plangebied op Masse-kaart d.d. 1744 (**onder**) [© geopunt] 19
Figuur 20: Projetie plangebied op de Atlas der Buurtwegen [1840] (boven); Projectie plangebied op dePopp-kaart d.d. 1842-1872 (onder) [© geopunt] 20
Figuur 21: Projectie plangebied op de Vandermaelen-kaart d.d. 1846-1854 [© geopunt] 21
Figuur 22: Franse & Duitse Stafkaarten d.d. 1914 met troepenbewegingen om Diksmuide 21
Figuur 23: Zicht op de Wilgendijkstraat, die uitgeeft op de Weststraat (**boven**); representatief stadszicht vanuit de statiestraat voor de staat van Diksmuide d.d. 1917 (**onder**) [© stadsarchief Diksmuide] 22

Figuur 24: Zicht op de voormalige Weststraat vanaf het kruispunt met de Wilgendijk (vooraan links) en het Schoolplein (vooraan rechts) 23
Figuur 25: Lage resolutie luchtfotografische opname van het stadscentrum Diksmuide in 1971 [© geopunt] 23
Figuur 26: Luctfotografsiche opnamen stadscentrum Diksmuide d.d. 2001 (**boven**); Luctfotografsiche opnamen stadscentrum Diksmuide d.d. 2001 (**onder**)[© geopunt]. 24
Figuur 27: Actueel overzicht van erkend en/of beschermd bouwkundig erfgoed binnen de vastgestelde archeologische zone, aangevuld met reeds opgestelde archeologienota's en archeologische eindverslagen [© OE] 25
Figuur 28: Profielweergave kuil 47 uit opgraving Gouden Leeuw site 2011; kuilvulling aan de top toegedekt met meerdere middeleeuws-antropogene ophogingspakketten [© Ruben WIllaert] 26
Figuur 29: Situeringsplan opgraving 2016 op 80 m van het huidige plangebied (**boven**); Allesporenplan opgraving (**onder**) [© BAAC Vlaanderen] 27
Figuur 30: Digitale profieltekening P_A opgraving 28
Figuur 31: Projectie zones gemarkeerd voor verder vooronderzoek met ingreep in de bodem t.a.v. geplande ingrepen met orthofoto-overlay [© geopunt] 29

Plannenbundel stedenbouwkundige aanvraag verstrekt door initiatiefnemer:

[Ontworpen/bestaande toestand kelderniveau]

[

[Hoogte bepalingen nieuwe aanbouw]

